

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2019

Adam Vrzal

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Kryší stezky v kontextu zúčastněných celků

Bakalářská práce

Autor práce: Adam Vrzal

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: Jakub Eberle, PhD.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30. Července 2019

Adam Vrzal

Bibliografický záznam

VRZAL, Adam. *Krycí stezky v kontextu zúčastněných celků*. Praha, 2019, 51s., Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociální věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce Jakub Eberle, PhD.

Rozsah práce: 79 435

Anotace

Bakalářská práce „Kryší stezky v kontextu zúčastněných celků“ se pokouší analyzovat fungování únikových cest, které byly vybudovány v období druhé světové války, ale zejména v období poválečném, tedy po porážce nacistického Německa, na humanitárních základech. Práce se zabývá chodem těchto cest, tedy využitím stezek k útěku nacistických či jiných válečných zločinců. Práce se zaměřuje na aktéry na evropském kontinentě a to primárně na jejich motivaci. Hlavní pozornost je věnována Vatikánu a římskokatolické církvi. Téma se zaobírá důvody, které je vedly k účasti na Kryších stezkách a také otázkou, jaké části církve byly zapojeny do těchto aktivit. Sekundárně se v kontextu Vatikánu zabývá otázkou komunismu a tím, zda to byl právě komunismus, který přiměl část Vatikánu k vytvoření těchto stezek.

Annotation

The bachelor thesis "Ratlines in the context of participated entities" attempts to analyse the functions of escape routes that were built during the Second World War but especially in the post-war period for a war victims. The thesis deals with the misuse of these routes that were used to escape by Nazi or other war criminals. It describes the problem of this misuse and focuses on states or organizations that either intentionally or unintentionally contributed to the other use of the routes. The thesis focuses primarily on the players on the European continent and especially their motivation. Primary attention is given to the Vatican and the Roman Catholic Church, which discusses the reasons that led it to participate and what parts of the Church were involved. In the context of the Vatican, work deals mainly with the question of communism and whether it was the work of communism that made the Vatican create these paths.

Klíčová slova:

váleční zločinci, Vatikán, římskokatolická církev, Krysí stezka, nacismus, uprchlíci, Červený kříž, Židé

Keywords:

war criminals, Vatican, The Ratline, Nazism, refugees, Red Cross, Jews, Roman Catholic Church

Title/název práce: Ratlines in the context of participating units

/Krysí stezky v kontextu zúčastněných celků

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Jakubu Eberlemu, Ph.D za to, že se mé práce ujal a poskytl mi rady a tipy k vypracování této bakalářské práce. Dále poděkování patří Dr. Jaroslavu Cuhrovi za konzultace při tématu Svatého stolce a také univerzitní knihovně ve Warwicku. V neposlední řadě rodině, která mě v mém úsilí podporovala.

Obsah

ÚVOD.....	9
CÍL PRÁCE A METODOLOGIE	10
ANALÝZA ZDROJŮ	10
STRUKTURA TEXTU.....	12
1. POČÁTKY FORMOVÁNÍ KRYSÍCH STEZEK.....	13
1.1. TŘICÁTÁ LÉTA.....	13
1.2. DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA	17
2. ŠPANĚLSKÁ KRYSÍ STEZKA.....	20
2.1. POČÁTKY ŠPANĚLSKÉ STEZKY	20
3. MEZINÁRODNÍ ČERVENÝ KŘÍŽ.....	25
3.1. PRAXE VYDÁVÁNÍ DOKLADŮ	26
3.2. NACISTÉ A FALEŠNÉ DOKLADY.....	29
4. ITALSKÁ KRYSÍ STEZKA.....	31
4.1. PAPEŽSKÁ KOMISE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM	31
4.2. CHORVATSKÝ VÝBOR A KRUNOSLAV DRAGANOVIČ	33
4.3. KRYSÍ STEZKA ALOISE HUDALA	38
ZÁVĚR.....	43
SUMMARY	45
POUŽITÁ LITERATURA.....	47
TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	52

Úvod

Termín *Ratlines* neboli Krysí stezky se v angličtině používá jako námořní označení tenkých lan, jež dohromady tvoří žebřík, který spojuje jednotlivé stěžně. Na moři sloužily Krysí stezky často jako poslední záchrana v případě potopení lodí, skýtaly poslední šanci, jak uniknout před nevyhnutelným utonutím. Staly se proto synonymem poslední záchrany.

Poslední záchrana Krysí stezky znamenaly i pro válečné uprchlíky či zločince. Použití tohoto výrazu ve válečném kontextu vyjadřuje systém únikových cest, jimiž se jedinec snažil dostat přes nepřátelské či uzavřené území do bezpečí. Nejznámějšími únikovými cestami jsou bezpochyby ty, vybudované během a po druhé světové válce, které sloužily k útěku obětem války, ale také nacistům prchající před spravedlností.

Přestože tyto stezky pomohly k útěku nejhorším evropským válečným zločincům v historii 20. století, není povědomí o Krysích stezkách příliš rozšířené. Tato skutečnost není překvapivá, protože samotný chod těchto stezek vychází z utajenosti. Povědomí by bylo zřejmě ještě menší, pokud by nebylo jedinců či skupin, kteří si všimli, že z Evropy mizí osoby zodpovědné za hrůzy druhé světové války. Lidé jako Simon Wiesenthal či manželé Klarsfeldovi se vydali za těmito zmizelými. Někdy se je podařilo přivést zpět nebo alespoň na ně upozornit, jako tomu bylo v případě Adolfa Eichmanna, jednoho z hlavních strůjčů holokaustu.

Problematika Krysích stezek je velice zajímavé téma, která má jasnou příčinu a to prohru nacistického Německa ve druhé světové válce. Obecně však nelze najít konkrétního viníka, který by byl za existenci Krysích stezek zodpovědný, vzhledem k tomu, že aktérů bylo několik, ať již skupin či jedinců. Díky dobovým či aktuálním materiálům budu poukazovat na fungování Krysích stezek a z nich vyčíst jednotlivé aktéry a důvody jejich zapojení. Práce se bude velkou měrou zabývat Vatikánem, tedy římsko-katolickou církví¹, který bývá z účasti na Krysích stezkách často obviňován a to i přesto, že část českých a polských kněžích sama skončila za druhé světové války v koncentračních táborech. Mluvit tedy o kooperaci s nacismem je nejednoznačné.

Téma Krysích stezek je napříč všemu, co jsem uvedl, velice poutavé. Pokud se podíváme na jejich vývoj, tak první stezka byla vybudována ve Španělsku. Je příhodné, že to byl právě tento stát, jelikož je evidentní, že v sobě ideálně kombinoval prvotní myšlenky některých pronacisticky smýšlejících církevních představitelů, kteří stáli za vznikem Krysích stezek – tedy kooperace části římskokatolické církve s nacistickým Německem v boji proti

---

¹ Je potřeba rozlišit termín Vatikán - městský stát a Vatikán tj. Svatý stolec. Ve své práci, pokud neřeknu jinak, se budu zejména věnovat římskokatolické církvi či neoznačím termínem „stát Vatikán“.

komunismu. Jedná se o vděčné téma také proto, že se na Krysích stezkách dá dobře ukázat vývoj Evropy z pohledu mezinárodního a vnitrostátního.

Cíl práce a metodologie

Hlavním cílem bakalářské práce je zkoumat motivy jednotlivých účastníků v rámci fungování Krysích stezek, které je vedli k participaci na útěku nacistů. Z těchto aktérů hlavní pozornost je věnována římskokatolické církvi, která bývá z participace na útěku nacistických válečných zločinců obviňována nejčastěji. Práce se ve své hlavní části, tedy v části o italské Krysí stezce, zaměří na dva aktéry z řad římskokatolické církve, které lze z útěku nacistických válečných, tedy Aloise Hudala a Krunoslava Draganoviče. Vedle samotného cíle, se také budu snažit popsat fungování Krysích stezek, jelikož je to z mého pohledu zásadní pro pochopení motivace.

Klíčovou otázkou, kterou se budu zabývat, je: Jaká byla motivace jednotlivých aktérů, kteří se podíleli na fungování Krysích stezek? Dalšími otázkami jsou: Jaké části církve se podíleli na útěku nacistů? Byl strach z komunismu tím, co přimělo římskokatolickou církev k participaci na vytvoření Krysích stezek?

Pro zpracování daného tématu byla zvolena historicko-komparativní metoda. Důvodem pro tuto metodologii byla zejména možnost, zkoumat danou skutečnost v historických souvislostech, s důrazem především na období před a po druhé světové válce. Porovnáváním období a historických aspektů mi umožní dojít k závěrům na kladené otázky a tím k závěrů. Daná metodologie byla zvolena i z důvodu důrazu na historické prameny, které jsou pro práci klíčové, a částečně je z nich čerpáno.

Analýza zdrojů

Při užití zdrojů, jež se týkají této bakalářské práce, je potřeba rozlišovat dostupnou literaturu, která hraničí s fikcí a literaturu odbornou, podloženou fakty. Kniha Simona Wiesenthala *Spravedlnost, nikoli pomstu*, je v této práci pro mě nejdůležitější publikace, vzhledem k tomu, že z ní pramenil můj zájem o problematiku útěku nacistických válečných zločinců a i téma Krysích stezek. Tato kniha byla první, kterou jsem v rámci práce přibližně před pěti lety přečetl. *Spravedlnost, nikoli pomsta* není relevantní zdroj. V dnešní akademické obci už myšlenky z této knihy dávno nejsou platné, avšak její důležitost tkví hlavně jako uvědomění si samotného tématu. Důkazem neplatnosti těchto myšlenek je například Wiesenthalem popsaná organizace ODESSA, která měla organizovat většinu útěků nacistických zločinců z Evropy. Je dnes už známo, že význam organizace ODESSA nebyl

natolik významný. Důležitost této knihy spočívá především v přiblížení tématu, které je pro běžného čtenáře vzhledem k osobním zkušenostem autora s holokaustem či jeho praxí jako „lovce nacistů“ výrazně autentičtější. Kniha je čtivá a lze z ní pochopit alespoň minimum z toho, co Krysí stezky představovaly.

Částečnou nevýhodou této bakalářské práce je omezenost dostupných zdrojů. Krysí stezky jsou v české odborné literatuře velice skromně popsány. Z toho důvodu jsem musel čerpat informace mimo klasické české knižní zdroje i z dostupné cizojazyčné literatury.

V rámci pramenů operuji hlavně s databází CIA, která poskytuje škálu důležitých rozhovorů a kontaktů. Jako podstatné se tyto prameny jeví hlavně v souvislosti s Krysí stezkou v Itálii, primárně s osobou Krunoslava Draganoviče, který měl velice blízko ke Spojeným státům. Jako další pramen jsem použil memorandum zpracované Vincentem La Vistou. Zpráva popisuje ilegální imigrace Židů a údajné aktivity institucí, jako je Vatikán, Červený kříž či International Refugee Organisation.

Problematikou Krysích stezek se zabývá omezený počet autorů, a proto je paradoxně jedinci daleko jednodušší se v ní zorientovat a nalézt vlastní pohled na dané téma. Příkladem za vše je například spisovatel Michael Phayer, který se zabývá vztahem mezi Krysími stezkami a Vatikánem. Ve svých pracích je velice kritický směrem k římskokatolické církvi, zachází dále než jiní autoři a často přímo obviňuje Vatikán jako celek z vědomé účasti na Krysích stezkách. Ke knihám, které se vztahují ke Krysím stezkám a jsou příkladem tohoto postoje, patří například *Pius XII, the Holocaust, and the Cold War* a *The Catholic Church and the Holocaust, 1930–1965*.

Dalším autorem je Gerald Steinacher. Jeho kniha *Nazis on the Run: How Hitler's Henchmen Fled Justice* je nejnovější vydanou knihou na téma Krysí stezky. Steinacher v ní kriticky zkoumá fungování Krysích stezek v Itálii a fňgování Červeného kříže v této souvislosti. V neposlední řadě se kniha věnuje vlivu Spojených států na fungování Krysích stezek.

Zmínění autoři se často odkazují jeden na druhého, což znemožňuje nalézt nový pohled. Je zde však dvojice autorů, která přišla s inovativním přístupem. Prvním je Uki Goñi, argentinský spisovatel, který se věnuje převážně Jižní Americe a jejímu vztahu k nacistickým zločincům. Jeho kniha *The Real Odessa*, kromě toho, že vyvrátila myšlenku Simona Wiesenthala, tak přinesla nový pohled na otázku Krysích stezek. Tato kniha ukazuje také pohled bývalého plukovníka SS Ericha Priebkeho na jeho útěk z Evropy. Druhým autorem byla Gitta Sereny, britská novinářka, která článek s bývalým velitelem několika vyhlazovacích táborů Franzem Stanglem rozšířila na knihu. Sereny strávila se Stanglem téměř 70 hodin, při

kterých se Stangl dokonce přiznal ke svým činům a o den později zemřel. Kniha nabízí unikátní pohled do mysli tohoto nacistického zločince. Sereny se Stanglem řeší i otázku, jak nacističtí zločinci uvažovali s blížícím se koncem války, o útěku.

Struktura textu

Tuto bakalářskou práci budu členit chronologicky, primárně z důvodu lepší přehlednosti. První kapitola, s dvěma podkapitolami, se věnuje počátkům Krysích stezek. První podkapitola se týká období třicátých let dvacátého století, která jsou důležitá zejména kvůli španělské občanské válce a také kvůli počínajícím myšlenkám a vlivu Aloise Hudala. Druhá podkapitola se věnuje druhé světové válce, konkrétně Vatikánu a jeho fungování v rámci tohoto válečného konfliktu a taktéž vzniku a fungování Ibero - amerického bloku. Druhá kapitola se zabývá vznikem první reálné Krysí stezky, tedy té, která vznikla v průběhu druhé světové války ve Španělsku. Kapitola se zabývá tím, proč se právě Španělsko stalo první zemí, kde začaly stezky fungovat, dále reakcí Francovy vlády na zřízení této stezky a vlivu Vatikánu na fungování vlády.

Třetí kapitola je věnována první instituci, která se ať už přímo, či nepřímo podílela na existenci Krysích stezek, a to Červenému kříži. Kapitola je opět rozdělena na dvě podkapitoly. První podkapitola se věnuje tomu, proč a jak začal Červený kříž vydávat cestovní doklady v souvislosti s cestou obětí války mimo nebezpečné zóny. Druhá podkapitola se věnuje systému vydávání těchto dokladů a k tomu, do jaké míry byl využitelný k útěku nacistickými zločinci.

Čtvrtá a poslední kapitola popisuje, jak fungovala italská Krysí stezka. Nejprve se budu věnovat „Papežské komisi pomoci uprchlíkům“. Analyzuje její působení na poli humanitární pomoci a také se zaměřuje na vztah papeže Pia XII. k nacistickému Německu. Na závěr porovnávám dvě části, které byly součástí této italské Krysí stezky. První je chorvatská. Ta byla vedena knězem Krunoslavem Draganovičem, který se podílel na útěku Ustašovců (Chorvatské revoluční fašistické hnutí, hlásící se ke katolicismu) z Evropy. Druhá je ta rakouská, kde v čele stál již jednou zmíněný Alois Hudal.

1. Počátky formování Krysích stezek

Během druhé světové války se papež Pius XII. snažil nalézt takové řešení konfliktu, které by kromě ukončení války, znamenalo i zabránění šíření komunismu. Podle Michaela Phayera se římskokatolická církev v čele s papežem Piem XI. obávala, že hrozba světského režimu v Sovětském svazu pro ní představuje minimálně stejně velké existenční nebezpečí jako nacismus.² Papežský stát v průběhu kvůli tomu v průběhu a po druhé světové válce vybudoval systém cest sloužících k útěku válečným uprchlíkům, ke kterým však mimo oběti války patřili i nacističtí váleční zločinci prchající před spravedlností.³

Jeden ze systémů tras vedl z Německa či Itálie do Španělska a dále do Argentiny. Druhý vedl z Německa do Itálie, odkud z Janova dále pokračoval do Jižní Ameriky. Obě cesty vznikaly nezávisle na sobě, avšak jejich „provozovatelé“ spolu často v době jejich fungování spolupracovali.⁴

Hlavní trasou lze nazvat trasu vedoucí přes Itálii. Italská trasa je do značné míry vnímána jen jako nástroj útěku nacistických zločinců po druhé světové válce. Původ této cesty však lze nalézt daleko dříve, a to dokonce i s jiným záměrem. Pochopit to, znamená podívat se na Vatikán a jeho způsob uvažování v období mezi třicátými lety dvacátého století, až do období studené války. Pokud nahlédneme na problematiku Krysích stezek z tohoto úhlu pohledu, je evidentní, že prvotním záměrem nebylo zprostředkovat tento nástroj útěku nacistickým válečným zločincům⁵

1.1. Třicátá léta

Co je tedy pojítkem mezi třicátými lety dvacátého století a Krysími stezkami po druhé světové válce, které sloužily k útěku nacistických zločinců? K nejdůležitějším spojením patřil rakouský biskup Alois Hudal, který v předválečném období figuroval jako významná osoba papežského stolce. Sám papež mu v rámci fungování římskokatolické církve velmi naslouchal, avšak hlavně kvůli jeho radikálním názorům směrem k možnému propojení křesťanství s nacismem, byl před začátkem druhé světové války, odsunut do pozadí.⁶ Dalším spojením mezi daným obdobím a Krysí stezkou byla uzavřená „skupina argentinských diplomatů“ v čele

---

² Michael Phayer, *Pius XII, The Holocaust and The Cold War* (Indianapolis: Indiana Uni Press, 2008), 173.

³ Oběti války jest myšleno oběti nacistického režimu a jeho počinání po celé Evropě.

⁴ Phayer, „*Pius XII.*“, 173.

⁵ *Ibid.*, 173.

⁶ *Ibid.*, 174.

s Juanem Carlosem Goyenechem, která byla napojena na Vatikán a taktéž na první Krysí stezku, tedy tu, která vedla přes Španělsko.⁷

Alois Hudal a argentinská skupina diplomatů společně dokonce vytvořili během druhé světové války plán, dle kterého měli nacisté pomoci v Jižní Americe s bojem proti komunismu. Tento plán měl být poté představen papeži Piu XI., který byl znám svým strachem ze šíření komunismu a snahou mu zabránit.⁸

Ve třicátých letech dvacátého století byl Vatikán na rozcestí. Církev váhala, kdo pro ni představuje větší nebezpečí, zda „tradiční nepřítel“, tedy komunismus, nebo ten nastupující, nacismus. Alois Hudal v tom spatřoval možnost, jak se prosadit. Proto přišel se svým pronacistickým projektem, dle kterého spolu křesťanství a nacismus měly/mohly koexistovat. Hudal by se tak stal mediátorem mezi oběma břehy, jakožto pangermanistický nacionalista a antisemita, který měl velmi blízko k nacismu. Obhajoval smíření nacismu a křesťanství hlavně tím, že vyjadřoval nesouhlas s myšlenkou, že rasová otázka je jádrem nacismu. Ze své pozice rektora německé koleje v Římě se pokoušel prosazovat svůj plán, který měl za cíl spojit nacismus a křesťanství. Propojení mělo fungovat na bázi odmítnutí toho „špatného“ v rámci nacismu, tedy rasismu a antisemitismu tak, aby se mohlo spojit s tím „dobrým“ v křesťanství, humanitární činnosti. Dle Petera Godmana, novozélandského historika, odborníka na římskokatolickou církev, Pius rakouskému biskupovi naslouchal, jelikož sám hledal jakékoliv prostředky, které by mohly zabránit v šíření komunismu.⁹

Existovala však i opozice vůči plánu A. Hudala. Eugenio Pacelli, nuncius v Německu, několikrát vyslovil názor, že dohoda na kompromisu s Německem není možná, anebo není v zájmu Svatého stolce. Pius se snažil s Německem udržovat vřelé vztahy, a to hlavně kvůli konkordátu, který papež podepsal roku 1934 a věřil, že díky němuž získal alespoň nějaký vliv v Německu a nechtěl o něj případným vypovězením přijít. Samotný konkordát bylo spíše nouzové řešení, dosti kritizovaná představa, že se Adolf Hitler nechá omezovat. Přesto papež dokumentu i přes interní kritiku kladl váhu.¹⁰ Nic na tom nezměnila ani událost, jako byla tzv. „noc dlouhých nožů“, při které byl mimo jiné zabit asi nejprominentnější římskokatolický kazatel v Německu, Erich Klausener.¹¹ V reakci na předešlou událost si Pius XI. nechal

---

⁷ Peter Godman, *Hitler and the Vatican* (New York: Free Press, 2004), 48-50.

⁸ Godman, „*Hitler and the Vatican*“, 48-50.

⁹ *Ibid.*, 50.

¹⁰ *Ibid.*, 174-175.

¹¹ Kevin P Spicer, *Resisting the Third Reich: Catholic Clergy in Hitler's Berlin* (DeKalb, Ill: Northern Illinois Uni Press, 2004) 51.

vyhotovit od nizozemských jezuitů zprávu, která měla hodnotit, do jaké míry jsou v Německu porušována lidská práva a taktéž v jaké míře je zde rozšířen rasismus.¹²

Studie byla dokončena roku 1936 a jasně tvrdila, že rasismus je jádrem a duší nacistické filozofie. Taktéž potvrdila Pacelliho slova, že kompromis mezi katolicismem a nacismem není možný. Pia XI. výsledky nepřesvědčily a začal předávat studii od jedné nové komise k druhé.¹³ V mezičase však byly do praxe uvedeny norimberské zákony, které jasně prokazovaly rasové plány Německa. Vatikán si částečně uvědomil záměr Německa a začal prosazovat „zákon o spravedlnosti a lásce ke všem rasám“. Jednalo se o první dokument, který jasně zmiňoval problém antisemitismu.¹⁴

Myšlenky A. Hudala tak byly oficiálně zpochybněny, přestože je nepřestával obhajovat. Příkladem za všechny může být vydání jeho knihy, kde obhajoval nacistický antisemitismus jako unikátní případ vzhledem k židovskému bezduchému materialismu.¹⁵ I tak se dá říct, že tato zpráva byla jediným krokem, který do té doby Vatikán vůči A. Hudalovi uskutečnil. Další úsilí bylo totiž přerušeno španělskou občanskou válkou.¹⁶

Občanská válka ve Španělsku ještě více podnítila boj římskokatolické církve proti komunismu. Komunisté bojující ve Španělsku byli zodpovědní za smrt valného počtu kněžích a jeptišek, z celkového počtu více než půl milionu obětí.¹⁷ Francova vzpoura by se neodehrála bez pomoci z Německa a Itálie. Z tohoto pohledu se myšlenka Pia XI., o boji křesťanství proti komunismu do značné míry naplnila, ba co více, ukázalo se, že státy, kde je silná římskokatolická církev, mohou úspěšně bojovat s komunismem.¹⁸

Španělská občanská válka se ukázala jako legitimní argument pro Hudalovy myšlenky, které tak znovu „ožily“. Spojení Německa a římskokatolické církve se ukázalo být ve Španělsku úspěšné. A. Hitler i díky těmto myšlenkám našel patřičnou půdu pro jednání s Vatikánem a při schůzce s mnichovským arcibiskupem Michaellem Von Faulhaberem argumentoval, že komunismus se může rozšířit ze Španělska do Francie a pak dále do západní Evropy. Nacistické Německo je proto jediná záchrana proti šíření komunismu.¹⁹ Pius XI. tak částečně naslouchal a v reakci na jednání mezi arcibiskupem Faulhaberem a A. Hitlerem vydal dvě encykliky. První

---

¹² Phayer, „*Pius XII, The Holocaust*“, 174-175.

¹³ *Ibid.*, 174-5.

¹⁴ Godnam, Hitler and the Vatican, 104.

¹⁵ *Ibid.*, 120-122.

¹⁶ Phayer, „*Pius XII. The Holocaust*“, 175.

¹⁷ "Španělsko Spočítá Oběti Občanské Války." ČT24 - Nejdůvěryhodnější Zpravodajský Web v ČR - Česká Televize. October 2, 2009. Accessed May 03, 2019. <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1381794-spanelsko-spocita-obeti-obcanske-valky>.

¹⁸ Phayer, „*Pius XII and the Holocaust*“, 175.

¹⁹ Michael Phayer, *The Catholic Church and The Holocaust* (Bloomington: Indiana University Press, 2000), 231.

veřejně odsoudila komunismus a druhá se věnovala mírné kritice vůči rasismu v Německu.²⁰ Ačkoli Svátý stolec ustoupil od Hudalových myšlenek, zdály se být znovu aktuálními, a to v souvislosti s občanskou válkou ve Španělsku, která je potvrdila v praxi. Tato událost byla taktéž lekcí z praktické politiky. Ukázala, proč Hudal i Pacelli budou po druhé světové válce znovu v centru dění.²¹

Boj Pia XI. proti nacismu byl omezen, ale ne zcela zavrhnut. Pohled papeže na situaci v Evropě byl poměrně jasný. Pius XI. si uvědomoval, že komunismus se rozpíná především v části Evropy, kde katolicismus není běžný. Na druhou stranu bylo katolíků na území nacistického Německa značné množství. V období bezprostředně před druhou světovou válkou Pius XI. spolu s Eugeniem Mariou Pacellim, státním sekretářem Vatikánu (později papež Pius XII.), vydal dvě encykliky. V první „*Mit Brennender Sorge*“ z roku 1937, papež částečně odsoudil rasismus. Avšak i zde byla rétorika více než mírná.²² Druhou byla nevydaná, ale o to významnější „*Humani Generis Unitas*“. Odsoudila jakoukoliv rasovou segregaci a také situaci Židů v Německu.²³

Na konci třicátých let dvacátého století se změnil pohled na Evropu. Papež Pius XI. musel vzít v úvahu, jak životy věřících v nacistickém Německu, tak i obavu z možného šíření komunismu v Evropě. Objevily se proto názory, že pro potlačení možného vlivu komunismu je ideální spojení s nacistickým Německem. Tyto názory však nenašly dostatečnou podporu ze strany papeže.²⁴ Hudal své myšlenky však jako jediný přenesl do extrémní roviny, a to i přesto, že se papež Pius XI. pokusil Hudala umlčet a postavit jej do ústraní. Jeho snaha se však nesešla se značným úspěchem. Během druhé světové války se boj s komunismem dostal do popředí ještě více. Vývoj a zkušenosti z války tak zapříčinily, že Vatikán se v poválečném období snažil najít jakéhokoliv spojence v boji proti komunismu. Hudalova idea se tak dostala do popředí a za doby Pia XII. se tyto myšlenky staly skutečností, primárně v podobě fungování prvních Krysích stezek. Proto, abychom přišli na to, jak tento vztah začal fungovat, je potřeba zhodnotit diplomatické kroky ve Vatikánu během války.²⁵

---

²⁰ Godham, Hitler and the Vatican, 132-133.

²¹ Phayer, „*Pius XII and the Holocaust*“, 175-176.

²² Ibid., 176.

²³ Geogres Passelcq, *Bernard Suhecky, L'Encyclique cachée de Pie XI.* (Paris: La Découverte, 1995).

²⁴ Ibid., 176-177.

²⁵ Ibid., 177.

1.2. Druhá světová válka

S postupem války se pozice Vatikánu měnila, ale v jednom zůstala konzistentní, v opozici vůči komunismu. Poté, co Německo napadlo Sovětský svaz, nastalo pro Vatikán význačné období, dva největší nepřátelé Vatikánu začali bojovat proti sobě. Vatikán udržoval vztahy se Spojenými státy, kdy se Pius XII. ve většině jednání s Franklinem D. Rooseveltem, americkým politikem a 32. prezidentem Spojených států věnoval hlavně tématu Sovětského svazu. Vatikán tlačil na Spojené státy americké, aby se dožadovaly svobody náboženství v Sovětském svazu.²⁶ Monsignor Domenico Tardini, tehdejší ministr zahraničí Vatikánu, navrhoval dát Sovětskému svazu dostatek prostředků tak, aby dokázal Německu konkurovat, ale ne zas tolik, aby se jeho vliv dostal do střední Evropy. Tardini tím patrně narážel na *lend-lease program*, kterým Spojené státy americké pomáhaly Sovětskému svazu.²⁷ Vatikán nebyl ani na jedné straně. Sám papež Pius XII. dal tajně americkým biskupům pokyn, aby zdůraznily americkým katolíkům, že sice nadále platí odsouzení bolševického režimu, nicméně mají pomáhat sbírkami ruskému lidu. I přesto si Pius XII. uvědomoval, že kooperace je možná pouze s nacistickým Německem.²⁸

Papež Pius XII. sám sebe vnímal jako mírového vyjednavče. Věřil, že může přispět k vyjednávání s vítěznou stranou. Je také potřeba říct, že podle dostupných informací papež nedával Spojencům velké šance a očekával, že vítězem bude ten, kdo vyhraje bitvy o Stalingrad a o Moskvu.²⁹ Na začátku roku 1942 přišla Argentina s návrhem míru, ve kterém by papež měl hrát ústřední roli negociátora. Španělsko, Argentina, Německo a Papežský stát měly společně tvořit jádro tzv. Ibero-amerického bloku, který měl být v čele světové politické reorganizace. První jednání se odehrála na jaře roku 1942 a zúčastnili se jich španělský vyslanec v Německu, Adrián Escobar společně s argentinským nacionálním politikem Juanem Carlosem Goyenechem. Ti se potkali s ministrem zahraničí Německa Joachimem von Ribbentropem a vůdcem SS Heinrichem Himmlerem. Jednání byla vedena jako mírové rozhovory a byla založena na daném „statusu quo“, tedy na Evropě okupované Německem.³⁰

Postava Goyenecheho je nesmírně zajímavá. Dá se říct, že v Argentině byl brán jako politik, což ho však samo o sobě neakreditovalo k jednání s takovou důležitostí. Nicméně rodinné zázemí ho posunulo do popředí. Goyeneche byl syn starosty Buenos Aires a vnuk

---

²⁶ Harold H. Tittmann, *Inside the Vatican of Pius XII: The Memoir of an American Diplomat during WWII* (New York: Palgrave, 2004), 37.

²⁷ Tittmann, „*Inside the Vatican of Pius XII*“, 37, 61-62.

²⁸ *Ibid.*, 62-63.

²⁹ Phayer, „*Pius XII and the Holocaust*“, 178.

³⁰ *Ibid.*, 178-179.

prezidenta Uruguaye. Rodina Goyeneche tedy patřila k velice váženým. Goyeneche byl dokonce veden jako vedoucí argentinské diplomatické mise v Evropě, která byla schválena tehdejším argentinským ministrem zahraničí Enriquem Guiñazem.³¹

Ibero - americký mírový plán byl do značné míry závislý na zachování „statusu quo“ v tehdejší Evropě.³² Papež Pius XII. se i přesto, že jednal o míru, obával bezpečí římskokatolické církve a to hlavně s ohledem na perzekuci, kterou si v Německu církve musela projít. Vatikán i kvůli tomuto problému navrhl otevřené hranice pro případné emigranty. Argentina souhlasila a zavázala se přijmout římskokatolické emigranty, kteří se cítili být v Evropě ve smrtelném nebezpečí.³³

S vědomím úspěšného vyjednání a zmírnění imigračních zákonů v Argentině vůči případným náboženským imigrantům, byl vyslán Anton Weber, vedoucí Sdružení sv. Rafaela, které se věnovalo emigraci osob z římskokatolické církve do Portugalska. Zde patrně Weber vyjednal základy emigrace katolíků do Jižní Ameriky, tedy budoucích Krysích stezek³⁴

Nástup Juana Peróna v Argentině, politika a pozdějšího prezidenta, znamenal upevnění vztahů mezi Německem, Argentinou a Vatikánem. Perón byl vojensky vytrénován pod Mussolinim v roce 1942 a podobně jako italský diktátor se obával vlivu komunismu.³⁵ S jeho nástupem proto v Jižní Americe začal vzdor proti komunismu. Perón se chtěl zasadit o vybudování protikomunistického bloku s Piem XII.³⁶

Důležitý se ve vzniku Krysích stezek jeví rozdíl mezi roky 1942 a 1943. V roce 1942 bylo nacistické Německo na vrcholu svých sil a římskokatolická církev tak ztrácela v Německu a v Evropě svůj vliv. Rok 1943 s sebou přinesl první větší porážky a váleční zločinci se začali více zajímat o případná „zadní vrátka“, která by jim poskytla jistotu útěku v případě neúspěchu nacismu v Evropě. Fašisté a nacisté se dostali z pozice, kdy mohli opovrhovat římskokatolickou církví, do pozice, kdy ji začali potřebovat k přežití. Znovu se tak částečně vyplnily Hudalovy myšlenky, že katolicismus potřebuje nacismus v boji s komunismem.³⁷

Podle sděleného názoru šéfa vojenské rozvědky a vysokého činovníka SS Waltera Schellenberga spojencům bylo jasné, jak významnou roli hrál Vatikán v Ibero-americkém mírovém bloku.³⁸ Důkazem toho může být, že byly i přes nevoli Německa přijaty

---

³¹ Uku Goñi, *The Real Odessa: Smuggling the Nazis to Perons Argentina* (London: Granta, 2002) 7.

³² Phayer, „*Pius XII and the Holocaust*“, 178-179.

³³ Goñi, „*The Real Odessa*“, 8-10.

³⁴ Phayer, „*Pius XII and the Holocaust*“, 179-180.

³⁵ Goñi, „*The Real Odessa*“, 10.

³⁶ Ibid. 10.

³⁷ Phayer, „*Pius XII and the Holocaust*“ 179-180.

³⁸ Ibid., 180-181.

římskokatolické prvky v budoucí kooperaci. Jednalo se o významný ústupek ze strany Německa, které odmítalo původně zakotvit jakékoliv náboženské základy v rámci bloku. Papež Pius XII. také musel brát v potaz možné důsledky, které by případná neúspěšná jednání měla ve vztahu ke katolíkům na území okupované nacisty.³⁹

Nebyl to Řím, ale Španělsko, které se stalo centrem Krysích stezek v posledních dvou letech druhé světové války. Vatikán i přesto vedl většinu těchto operací a měl vzájemné dohody se státy z Pyrenejského poloostrova. Svátý stolec se obával, že se v povedou dvě války. První, právě probíhající o osud Evropy a druhá, která měla být vedena proti komunismu. Až první skončí, přijde druhá, která pokud nebude organizována a vedena Německem, tak bude vedena USA nebo Velkou Británií.⁴⁰ S koncem války bylo jasné, že Německo nebude tím, kdo povede druhou válku. Navzdory tomu Vatikán poslední roky války velice intenzivně jednal s Německem, a to i s vědomím, že Německo nebude stát na vítězné straně.⁴¹

Španělsko nabízelo ideální podmínky pro počáteční základnu Krysích stezek, a to hned z několika důvodů. Celá země byla rozštěpená a tak nabízela velký počet úkrytů, které byly většinou pozůstatkem občanské války. Francův režim byl pronacistický, přestože se jednalo o neutrální zemi. Falangisté, kteří tvořili valnou většinu fašistického hnutí ve Španělsku, se ztotožňovali s nacismem, ale zároveň měli velmi blízký vztah k církvi. Ve Španělsku také sídlily některé dceřiné firmy z Německa. Za účelem, aby nikdo nepřišel na tuto činnost a Španělsko stále zůstalo neutrální zemí, byla většina těchto poboček německých firem sdružena pod organizaci Sofindus, která měla zprostředkovat krytí.⁴²

S koncem války už bylo i Spojencům jasné, že významná část finančních prostředků mířících z Německa vede právě do Španělska a odtud do Jižní Ameriky. Podle názoru Waltera Schellenberga, velitele zahraniční zpravodajské služby SS, byla i zde stopa Vatikánu velice významná, a to hlavně ve smyslu prostředníka. Jejich bankovní síť *Sudameris*⁴³ byla k těmto převodům hojně používána. Španělsko se tak díky svým vztahům s Německem, Vatikánem, ale i přístupem do Jižní Ameriky stalo ideální zemí pro počáteční pokusy v rámci Krysích stezek.⁴⁴

---

³⁹ Goñi, „*The Real Odessa*“, 11.

⁴⁰ Phayer, „*Pius XII and the Holocaust*“, 181.

⁴¹ *Ibid.*, 181.

⁴² *Ibid.* 181-182.

⁴³ Vatikán vlastnil velký podíl v *Sudameris*.

⁴⁴ *Ibid.* 181-182.

2. Španělská Krysí stezka

První Krysí stezku ve Španělsku zorganizovali v roce 1944 Charles Lesca a Pierre Daye, oba belgičtí antisemité. Lesca společně se španělskou zpravodajskou službou a také s pomocí Schellenberga měl pomoci emigrovat několika německým nacistům. Vše však bylo odhaleno Spojenci. Lesca i Daye byli zatčeni, a to ještě před realizací emigrace nacistů.⁴⁵ Daye byl antisemita a vydával několik deníků s touto tematikou. V roce 1943 byl přijat na audienci u papeže Pia XII. a bylo mu požehnáno. Navzdory tomu byl shledán vinným a odsouzen k smrti. Před vykonáním rozsudku se podařilo oběma Dayemu i Lescovi uprchnout do Jižní Ameriky s pomocí nově zvoleného argentinského kardinála Caggiana.⁴⁶

S koncem roku 1946 bylo americké zpravodajské službě jasné, že nárůst počtu Němců ve Španělsku není náhodný. Valná většina z nich byla v táborech pro válečné zajatce.⁴⁷ Americká zpravodajská služba vyhotovila seznam z jednoho z táborů s názvem Miranda. Seznam ukazoval, že z velkého počtu Němců, kteří uprchli do Španělska, měly stovky z nich nacistickou příslušnost. Velký počet Němců ve Španělsku znesnadňoval v identifikaci válečných zločinců.⁴⁸

2.1. Počátky Španělské stezky

Když nacističtí zločinci na konci druhé světové války utíkali z třetí říše, měli dvě možnosti. Buď zvolit útěk přes Itálii, nebo přes Španělsko. V případě druhé zmíněné možnosti museli přejít Pyreneje, kde byli vzati do vazby španělskými autoritami a dále předáni do sítě německých narmádních příslušníků. Tato síť byla dotována z německých účtů i přes snahu západních mocností zablokovat většinu finančních prostředků směřujících na její podporu.⁴⁹

Podle argentinského historika Uki Goñi byly tábory spravovány v „pravém nacistickém duchu“. S nacistickými zločinci bylo zacházeno daleko lépe než s jinými vězni. Nacisté dostávali lepší jídlo a byli ošaceni do nového oblečení. Nic z toho se naopak nedalo říct o ostatních vězňích.⁵⁰ Spojenci s tímto faktem mohli udělat velice málo, jelikož Španělsko bylo

---

⁴⁵ Goñi, „*The Real Odessa*“, 63-65.

⁴⁶ Ibid., 65, 95.

⁴⁷ Ibid., 66.

⁴⁸ Ibid. 96

⁴⁹ Phayer, „*The Pius XII*“, 189.

⁵⁰ Sands, Philippe. Comment on "Intrigue: The Ratline."

<https://open.spotify.com/show/76xq9qIt5hnTco8P4EbmTP> (audio blog), October 18, 2018. Accessed April 3, 2019.

bráno jako neutrální stát, tzn. jim defacto nezbylo nic jiného, než přihlížet a studovat jak tato operace funguje a jak se vyvíjí.⁵¹

V samotných táborech se rozlišovaly tři druhy uprchlíků – *bílí*, *černí* a *šedí*. „Bílí“ byli většinou Židé mířící do Palestiny, „černí“ byli nacističtí zločinci mířící s největší pravděpodobností do Jižní Ameriky. Zbytek byli „šedí“, kteří většinou také byli váleční zločinci, kteří se dříve hlásili k nacismu, ale zejména kvůli tomu, že využívali situace.⁵²

Podle zprávy zpracované Vincentem La Vistou, americkým úředníkem odeslaným do Itálie prověřit podezření z velkého počtu vězňů mizejících ze španělských táborů, se potvrdilo následující zjištění. La Vista ve zprávě přišel se dvěma hlavními poznatky. První byl ten, že v Itálii fungovaly dvě emigrační organizace, a to American Joint Distribution Committee (AJDC) a Vatikán. AJDC se věnovala emigraci „bílých“, tedy Židů do Palestiny. Vatikán naproti tomu pomáhal emigrovat „šedým a černým“ a to bez jakéhokoliv rozlišení mezi nimi. Druhým poznatkem bylo zjištění, že Janov byl hlavním dopravním uzlem pro „černé“. Ti poté z Janova cestovali do španělské Barcelony. Jeho zpráva byla poté přímo potvrzena několika dalšími zpravodaji ve Vatikánu.⁵³

Ve stejné době, co byla vydána La Vistova zpráva, byl taktéž americkou tajnou službou identifikován hlavní organizátor španělské cesty. Za toho byl označen německý kněz Jose La Boos. Na začátku roku 1947 se Boos setkal u příležitosti soukromé schůzky s jednou z hlavních osob španělské vlády, s Ramónem Serrano Suñerem, který byl přímým vyslancem Frankovy vlády ve Vatikánu.⁵⁴ Přítomen při jednání byl i Karl Sauer, španělský katolický kněz. Jednání proběhla v Madridu a bylo při nich dohodnuto fungování španělské Krysí stezky.⁵⁵

Boosova práce se skládala z odesílání humanitární prostředků ze Španělska do válkou zničeného Německa. I díky tomu si získal značné konexe a částečně také krytí. Boosova humanitární práce mu umožnila získat napojení na německou a švýcarskou odnož organizace Caritas⁵⁶. Často se vydával i za autorizovaného pracovníka německé biskupské konference, kterým však nikdy nebyl. Tyto praktiky na něj strhly pozornost americké zpravodajské služby. Kvůli tomu se Spojené státy americké dozvěděly o jeho schůzce se Suñerem a Sauerem. *Bureau*

---

⁵¹ Goñi, „The Real Odessa“, 101-102.

⁵² Sands, „*Intrigue: The Ratline*“.

⁵³ „*Illegal Emigration Movements in and through Italy.*“ Vincent La Vista to Herbet J. Cummings. May 15, 1945. In Letter from Vincent La Vista to Herbert J. Cummings, Subject; Illegal Emigration Movements in and through Italy. Accessed April 3, 2019.

http://search.archives.jdc.org/notebook_ext.asp?item=703700&site=ideaalm&lang=ENG&menu=1.

⁵⁴ Phayer, „*The Pius XII*“, 189-190.

⁵⁵ *Ibid.*, 190.

⁵⁶ Konfederace katolických humanitárních organizací, jedná se o jednu z největších humanitárních organizací, která sídlí ve více než 200 zemích.

of *Intelligence and Research* (zkratka INR/BIRDS), Úřad pro zpravodajství a výzkum Spojených států, se domníval, že při zmíněné schůzce bylo domluveno uvedení španělské Krysí stezky „do provozu“ a také odsouhlasen její účel, tedy boj proti komunismu v Jižní Americe, hlavně tedy v Argentině.⁵⁷ Přesto všechno si Spojené státy americké uvědomovaly, že v dané chvíli mohou jen přihlížet a čekat, jak se celá situace vyvine.⁵⁸

Španělská Krysí stezka však byla Boosem vybudována daleko dříve, než se o ní v roce 1946 americká zpravodajská služba dozvěděla. Od konce druhé světové války se Boos staral o většinu „černých“, kteří uprchli do Španělska. Krátce po roce 1946 se dokonce staral i o nacisty, kteří se snažili utéct přes Itálii. Je velmi pravděpodobné, že po rozšíření svých operací i do Itálie musel přijít do kontaktu s Aloisem Hudalem, nebo s někým z jeho blízkého okruhu, jako byl Reinhart Kops, důstojníkem SS, který v daném období „rozjel“ podobnou operaci s tím rozdílem, že byla v Římě.⁵⁹

Na začátku roku 1947 už byla Boosova operace téměř dokončena. Posledním krokem bylo zařadit plynulý transfer nacistů z Janova. Proto Boos ve stejném období odjel právě do Janova, aby se zde setkal s otcem Weberem, jenž pracoval pro Sdružení sv. Rafaela.⁶⁰ Společně poté pracovali na dokončení trasy, která měla ve finální verzi následující trajektorii: z Německa se nacisté dostali do Itálie, přesně tedy do Janova, z Janova do Barcelony, kde se o ně postarali Boosovi spolupracovníci. Němečtí váleční zločinci cestou dostali falešné dokumenty a také značný obnos peněz.⁶¹ Na celou operaci dohlíželi taktéž vysocí španělští úředníci, kteří chránili běh této stezky.⁶² Poté, co jejich počet začal být více než zřejmý, španělské orgány začaly místo označení „Němci“ používat „Středoevropané“, což mělo mít za následek zmírnění nápadnosti celé akce.⁶³

I přes tyto snahy se však španělská média začala zajímat o Boosovu humanitární činnost. Avšak i díky tomu, že valná většina z těchto médií byla vlastněná státem, zůstal jejich zájem pouze u humanitární činnosti. Důležitým aspektem ve fungování španělské Krysí stezky bylo její financování. Majorita finančních prostředků byla získána z německých firem operujících ve Španělsku, a to zejména z firem jako AEG, Siemens nebo organizace Sofindus.⁶⁴ Sofindus

---

⁵⁷ Ibid., 190-191

⁵⁸ Ibid., 190-191.

⁵⁹ Ibid., 190.

⁶⁰ Viz strana 5, Ibid, 189-193.

⁶¹ Ibid., 191-193

⁶² Serrano Suñer

⁶³ Gerald Steinacher, *Nazis on the Run: How Hitlers Henchmen Fled Justice*, (Oxford: Oxford University Press, 2012), 8-15.

⁶⁴ Stefan Renniecke, *Siemens in Argentinien: Die Unternehmensentwicklung vom Markteintritt bis zur Enteignung 1945* (Berlin: Wissenschaftlicher, 2004), 40-48.

se také částečně podílela na pomoci přímo s migrací. Tyto finance umožnily Boosovi cestovat mezi Španělskem a Itálií a také rozšířit jeho tým o nové členy a založit pobočky po celé zemi.⁶⁵

Němci, kteří přišli do Španělska přes Pyreneje, byli většinou „černí nebo šedí“. Ti, kteří přišli přes Janov do Španělska, však byli jen „černí“. „Šedí“, kteří se dostali až do Janova, byli odesláni zpět do Německa. „Černí“ na druhou stranu mířili z Janova až do Latinské Ameriky. Boos předpokládal, že v Jižní Americe budou „černí“ bojovat proti komunismu. Čekal, že válka mezi Spojenci a Sovětským svazem vypukne každou chvíli. V momentě vypuknutí byl připraven poslat i část „šedých“, kteří měli podpořit „černé“ v boji proti komunismu.⁶⁶ Když válka mezi Západem a Sověty nevypukla, byli to aspoň „černí“, kteří mohli uprchnout před spravedlností pod záminkou boje proti komunismu v Jižní Americe. Myšlenky Aloise Hudala se tak znovu staly skutečností.

Abychom pochopili, jak tento systém fungoval přímo ve Španělsku a jak se rozlišovalo mezi „šedými a černými“, je potřeba se zaměřit na jejich pobyt na Pyrenejském poloostrově. Boosovi lidé se jich ujali již v záchytných táborech pro válečné zajatce, odtud byli převezeni do zařízení, kde byl větší komfort a měli nad nimi lepší přehled. To však neznamenalo, že tato zařízení byla ovládána přímo jimi. Téměř všechny tábory ve Španělsku byly pod přímou správou Franca a jeho vlády. Poté, co byli odvezeni do těchto zařízení, se realizovalo rozdělení; ti „šedí“, co měli doklady s dvojí identitou, byli posíláni z jednoho zařízení do druhého po celém Španělsku až nakonec „zmizeli“. „Šedí“, co doklady neměli, byli odesláni zpět do Německa, těchto byla většina. Na „černé“ čekala cesta do Jižní Ameriky.⁶⁷

Tento systém pod Francovou vládou jen vzkvétal. Francovi se líbilo mít nacisty, kteří pracují podle něj s „nacistickým elánem“ ve Španělsku.⁶⁸ Boosovi lidé měli dokonce dohodu se španělskými úředníky z místních orgánů poblíž detenčních táborů k tomu, aby mohli najmout místní nebo fiktivní osoby a vydávat je za „garanty“, kteří by dodávali jídlo a další potřeby Němcům v samotných táborech. Místní se také vydávali za jednatele německých firem, které přímo dotovaly španělskou Krysí stezku a samotné německé válečné uprchlíky.⁶⁹

Španělsko se opravdu zdálo býti ideální zemí pro tyto operace. Franco ignoroval naléhání západních velmocí o vydání 500 „prioritních německých válečných zločinců“, o kterých Spojené státy americké měly zprávy, že se nachází ve Španělsku.⁷⁰ Sám Franco odsouhlasil

---

⁶⁵ La Vista, „*Illegal Emigration*“, 9-11.

⁶⁶ Phayer, „*The Pius XII*“, 191-194.

⁶⁷ *Ibid.*, 192-194.

⁶⁸ Wiesenthal, *Simon. Spravedlnost, Nikoli Pomstu: Paměti*, (Ostrava: Sfinga, 1994), 190-192.

⁶⁹ Rennie, „*Siemens in Argentinien*“, 44-46.

⁷⁰ La Vista, „*Illegal Emigration*“, 10.

jejich vydání, ale tím iniciativa směrem k nacistickým zločincům skončila a ve skutečnosti tak nikdy vydání nebyli. Většina detenčních táborů, které byly na území Španělska, byla plná „černých“, kteří však byli „v bezpečí“ před západními orgány. Franco neměl v plánu se nějak podílet na vydání „černých“ nebo jejich hledání v táborech. Už vůbec neměl zájem na zapojení nebo dokonce vpuštění západních vyšetřovatelů do detenčních táborů na území Španělska. Tímto konáním či spíše nekonáním se mu však zájem o „černé“ nepodařilo utlumit.

V polovině roku 1947 se Spojeným státům naskytla jedinečná příležitost, jak nahlédnout do fungování španělské Krysí stezky. Americké ambasádě v Madridu se přihlásil v létě roku 1947 Karl Sauer – ten, který byl součástí tzv. madridské schůzky, která celou operaci na Pyrenejském poloostrově oficiálně započala. Sauerovi se nelíbilo jeho spojení s Boosem a chtěl se jasně distancovat od jeho počínání. Sauer byl při většině Boosových oficiálních operací uváděn jako součást organizace.⁷¹ Při jednání bylo ze strany Spojených států Sauerovi zdůrazněno, že Spojenci nesouhlasí s konáním Boose, avšak i sám Sauer se postavil do pozice oběti, a ne přímého účastníka. Sauer tvrdil, že jeho spojení s Boosem vzniklo kvůli Boosově napojení na švýcarskou pobočku Caritas, kde Sauer působil jako zástupce. Závěr z americké strany byl takový, že Sauer byl zneužit Boosem kvůli jeho postavení k lepší kredibilitě akce.⁷²

Jako překvapení proto přišla zpráva z americké ambasády v Buenos Aires, která tvrdila, že Boos a Sauer spolupracují na přepravě uprchlíků do Jižní Ameriky. Ambasáda po vyšetřování odhalila dvě větve Krysích stezek. První byla vedena přímo Boosem a Sauerem. Tato stezka byla skryta pod organizací Caritas, na kterou měli oba napojení. Druhá byla vedena řádem Jezuitů ze Sevilly a Buenos Aires, který operoval na obou koncích Atlantiku. Na této akci se také podíleli španělští Falangisté.⁷³

Poté, co se nacisté dostali do Argentiny, jim byly poskytnuty nové doklady. Po jejich nové identifikaci byli rozřazeni do antikomunistických skupin. Do roku 1948 bylo těchto skupin už pět, jedna z nich byla vedena manželkou Juana Carlose Goyeneche.⁷⁴

Velkou neznámou byla však schůzka Sauera s vedením americké ambasády v Madridu. Spojené státy americké nevěděly, proč by Sauer inicioval schůzku, při které by na sebe upozornil. Proč by se distancoval od někoho, se nimž spolupracoval na do té doby úspěšné akci.⁷⁵

---

⁷¹ Phayer, „*The Pius XII*“, 193-194.

⁷² *Ibid.*, 193-194.

⁷³ Gitta Sereny, *Into That Darkness: From Mercy Killing to Mass Murder, a Study of Franz Stangl, the Commandant of Treblinka* (London: Deutsch, 1974), 313-315.

⁷⁴ Phayer, „*The Pius XII*“, 193-194.

⁷⁵ *Ibid.*, 193-194.

Po vyšetřování, které spustily Spojené státy americké, bylo odhaleno, že švýcarská odnož organizace Caritas byla jen krytí. Sauer podle vyšetřování působil v kromě již jednou zmíněné „první“ stezky, taktéž i v „druhé“, která byla vedena jezuitu. Jak se ukázalo, sám Sauer byl jezuita. Jeho navázání kontaktu s americkou ambasádou v Madridu mělo jen odvést pozornost od organizace Caritas.⁷⁶

Důležitým zlomem byl dopis z americké ambasády v Buenos Aires, že projekt, který započal Juan Carlos Goyeneche, byl dokončen právě díky Sauerovi, Boosovi a Vatikánu. Tento fakt byl záhy potvrzen americkým diplomatem Hiramem Binghamem, který byl druhým úředníkem, kdo upozornil na možné únikové cesty z Evropy do Jižní Ameriky.⁷⁷

3. Mezinárodní Červený kříž

Římsko-katolická církev nebyla jedinou organizací, která se ať už úmyslně či neúmyslně částečně podílela na útěku především nacistických válečných zločinců v průběhu druhé světové války či po ní.

Počátkem roku 1947 americká delegace ve Vídni napsala zprávu s názvem „*Indiscriminate Issuing and Use of Documents of the International Red Cross*“.⁷⁸ Ve zprávě se mimo jiné píše, že jakákoliv osoba, která si potřebuje změnit identitu, může získat dokument totožnosti vystavený Mezinárodním výborem Červeného kříže.⁷⁹ K vystavení samotnému nebylo potřeba předložit žádného předchozího dokladu totožnosti a na straně Červeného kříže neexistovalo ani žádné prověřování. Žadatel mohl například použít falešné údaje o jeho původu. Pokud se tedy nacističtí zločinci či kolaboranti dostali do Itálie, mohli si zažádat o tento dokument a celkem jednoduše získat doklad, který jim zaručoval novou identitu a zvýšit si tak šance na útěk před spravedlností.⁸⁰

Možnost vystavovat cestovní doklady byla Mezinárodnímu výboru ČK udělena až s koncem druhé světové války. *United Nations Relief and Rehabilitation Administration* (od roku 1946 přebírá většinu jejich pravomocí *International Refugee Organization*)⁸¹, která měla původně vystavování nových cestovních dokladů na starost, deklarovala, že není zodpovědná

---

⁷⁶ Sereny, „*Into That Darkness*“, 315.

⁷⁷ Lee, Christopher. „*New Stamp To Honor WWII Envoy.*“ The Washington Post. May 25, 2006. Accessed April 3, 2019. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/05/24/AR2006052402467.html>.

⁷⁸ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 55-56

⁷⁹ Mezinárodní hnutí, které organizuje národní společnosti Červeného kříže. Je nezávislé na státních institucích a je založeno na dobrovolné činnosti – pomoci. Snaží se pomoci lidem v nouzi bez ohledu na rasu, náboženství atd.

⁸⁰ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 55-56.

⁸¹ IRO byla zřízena v roce 1946 jako organizace, která se měla vypořádat s uprchlickou krizí, způsobenou druhou světovou válkou. Zrušena byla v roce 1953.

za etnické Němce a antikomunisty, a nechala tyto uprchlíky svému osudu.⁸² Tito běženci byli de facto bez státu a jejich doklady nebyly nadále platné. Většina z těchto lidí chtěla emigrovat, ale neměla jak, protože pro emigraci potřebovali platné doklady. Od roku 1944 proto začal Mezinárodní výbor Červený kříž vydávat cestovní dokumenty, které měly původně jen jednorázové použití.⁸³ Problémem s doklady vydávanými Červeným křížem bylo jejich neuznání ze strany některých států, jelikož se nejednalo o dokument vydaný státem nebo vládní agenturou.⁸⁴ Tento stav se záhy změnil. Řada států totiž začala tento doklad uznávat alespoň jako „náhradní pas“.

Nacističtí zločinci se ve většině případů vydávali za etnické Němce, kteří nespádali pod žádný stát. Místo, odkud pocházeli, bylo ponecháno jinému státu. Tento příběh o původu jim povětšinou vyšel a získali tak cestovní dokument s novou identitou. K roku 1951 Červený kříž vydal povětšinou ve Švýcarsku či Římě nejméně 120 tisíc těchto cestovních dokladů, které se nazývaly *titres de voyage*.⁸⁵

Mezinárodní výbor Červeného kříže neměl valné zkušenosti s vydáváním dokladů. Tato pravomoc přišla náhle, což se odrazilo v připravenost na nový mandát, která nebyla na dobré úrovni. Kvantita žadatelů byla ohromující a téměř po celou dobu byl výbor přetížen počtem přihlášek, což vyhovovalo lidem, kteří se vydávali za někoho jiného. Tento stav byl znám i vedení výboru jako byl Max Huber či Paul Ruegger.⁸⁶

3.1.Praxe vydávání dokladů

Během období druhé světové války byl Mezinárodní výbor Červeného kříže největší nevládní humanitární organizací, což samo sebou neslo velké břímě. Výbor věděl o zverstvech, která se odehrávala v koncentračních táborech, ale nemohl s tím nic dělat.⁸⁷ Ženevská konvence se vztahovala pouze na válečné zajatce. Červený kříž se také chtěl zaměřovat na civilní zajatce, tedy vězně v koncentračních táborech, kteří se po válce měli být jedním z hlavních cílů pomoci. Červený kříž se snažil rozšířit svou zodpovědnost, ale nenašel pochopení u Spojenců.⁸⁸

Na druhou stranu je také potřeba říct, že je možné doložit několik příkladů, kdy se Mezinárodní výbor Červeného kříže zachoval minimálně neeticky. Na konci války se

---

⁸² Ibid., 55.

⁸³ Robert Dempfer, *Das Rote Kreuz: Von Helden im Rampenlicht und Diskreten* (Vienna: Deuticke, 2009), 62-63.

⁸⁴ Dempfer, „*Das Rote Kreuz*,“ 63-64.

⁸⁵ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 56, 79-80.

⁸⁶ Ibid., 56.

⁸⁷ Jean-Claude Favez, *The Red Cross and the Holocaust* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 43.

⁸⁸ Jean-Claude Favez, „*The Red Cross*,“ 43-44.

několikrát uskutečnila jednání mezi výborem a vysokými představiteli SS. Nacisté se snažili vyjednat výměnu a použili židovské obyvatelstvo v koncentračních táborech jako rukojmí. Těmito jednáními se Němci snažili vyjednat možný útěk s pomocí Červeného kříže.⁸⁹

Mezinárodní výbor se i kvůli těmto jednáním stal terčem kritiky za minimální humanitární úsilí, které vynaložil na pomoc obětí koncentračních táborů během války.⁹⁰ Kritika byla opřena o případ švédského diplomata Raoula Wallenberga, jenž působil na švédského ambasádě v Budapešti. Wallenberg během války zachránil několik stovek Židů tím, že jim vystavil švédské pasy. Tyto pasy sice nebyly nijak autorizované, ale i bez autorizace měly často dostačující váhu, aby Židé dostali do bezpečí.⁹¹

Tímto případem se nechal inspirovat i Červený kříž. V reakci na kritiku taktéž začal vydávat pasy maďarským Židům. Právě Maďarsko se tak stalo místem, kde myšlenka s vydáváním dokladů vznikla.⁹² Výbor si celkem záhy uvědomil moc, kterou takový kus papíru může mít, a to ještě v případě, kdy je se záštitou organizace s takovým renomé.⁹³

Po válce se vydané doklady ukázaly být ideální pro vyřešení krize totožnosti několika stovek tisíc obyvatel.⁹⁴ Mezinárodní výbor spolupracoval se Spojenci na vyřešení otázky emigrace po druhé světové válce. Etnické čistky hlavně na německém obyvatelstvu v oblastech, které byly zabrané jako součást poválečných reparací či při navrácení stavu hranic do předválečného stavu, se ukázaly být masovým problémem.⁹⁵ Většina těchto obyvatel potřebovala doklady k emigraci, protože buď nemohla, nebo jednoduše nechtěla zůstat v původní zemi, a spíše hledala nový život.

Etničtí Němci měli několik alternativ, jak se dostat do své cílové destinace. Tou nejčastější se ukázalo splynutí s davem. Ať už se jednalo o válečného zločince či člověka, který hledal nový začátek jinde, splynutí s davem uprchlíků ze stejného státu dávalo největší naději na získání cestovního dokumentu od Červeného kříže.⁹⁶

Podle zásad výboru měli všichni lidé bez pasu a nevyjasněnou národností právo na vydání identifikačního dokumentu. Většina z nich byla vydána v Itálii a po válce byly ve valné většině případů uznávány jako náhradní dokumenty.⁹⁷ Často se také stávalo, že jihoamerické státy byly

---

⁸⁹ Ibid., 43-44.

⁹⁰ Heiner Lichtenstein, *Angepasst und treu ergeben: Das Rote Kreuz im Dritten Reich* (Cologne: Bund, 1988), 93.

⁹¹ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 79-81.

⁹² Ibid., 57-58.

⁹³ Ibid., 58.

⁹⁴ Favez, „*Red Cross*“, 223-224, 270

⁹⁵ Ibid., 224, 270.

⁹⁶ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 60.

⁹⁷ Ibid., 64-67.

ochotné vystavit víza bohatým etnickým Němcům, kteří byli bez státu, kam by se mohli vrátit. S těmito vízy měli možnost cestovat po většině jihoamerických států a také do Kanady. Nejčastěji však směřovali do Perónovy Argentiny.⁹⁸

Je potřeba říct, že Němci nebyli jediným národem, kdo se snažil dostat do Jižní Ameriky. Velký počet žadatelů o doklady byl také z Ruska a Jugoslávie. Hlavně Chorvaté a Srbové měli značnou část příbuzných v Latinské Americe, a proto jejich konexe často pomáhaly při získání víz nebo při cestě jako takové.⁹⁹

Doklady vydávané výborem si prošly samostatným vývojem a snaha o zpřísnění, ale i o zefektivnění je patrná s přibývajícimi roky po válce. V průběhu války začal Červený kříž vydávat cestovní dokument nazvaný *lettres de Protection*; ten byl nejdříve jednorázový, ale postupem času byla jeho životnost prodloužena. Stávalo, že některé platily jako pasy i v šedesátých letech.¹⁰⁰ Prvním oficiálním cestovním dokumentem byl už jednou zmíněný *titres de voyage*, k jeho získání bylo potřeba dvou svědků, kteří dosvědčili, že dotyčný je, ten za koho se vydává.¹⁰¹ To vedlo k první větší vlně falsifikace, jelikož ve většině případů si to nacisté dosvědčili mezi sebou. *Titres de voyage* se také přezdívával dokument 10.100. V roce 1947 výbor začal vydávat nový dokument s označením 10.101, k jehož získání už nebylo potřeba svědků, ale psaného dokumentu, který dokazoval identitu. Oba dokumenty byly oficiálně uznávány jak diplomatickými, tak i konzulátními úřady.¹⁰²

Velký rozdíl byl také mezi dokumenty, které vydávala *International Refugee Organization* (IRO - mezivládní organizace, která se zabývala masivní uprchlickou krizí vytvořenou druhou světovou válkou) a těmi vydanými Mezinárodním výborem Červeného kříže. IRO vydávala své dokumenty pod striktními pravidly, kdy žadatel musel dokázat svou totožnost oficiálními dokumenty, které by ho označily za uprchlíka podle Ženevské konvence.¹⁰³ Právě kvůli těmto pravidlům však etničtí Němci neměli téměř žádnou šanci na získání těchto dokumentů. Spojenci je povětšinou identifikovali jako pachatele či přívržence války. Proto se jevila cesta k cestovním dokladům přes Červený kříž jako jediná reálná, jelikož proces pro získání byl ponejvíce náhodný. Doklady byly vystaveny bez ohledu na víru, národnost nebo politické vyznání.¹⁰⁴

---

⁹⁸ Ibid., 58.

⁹⁹ Report of the International Committee of the Red Cross on its Activities during the Second World War (1939–1947), Internet Archive, březen 1948, Ženeva, vydání 1, strana 669.

Ibid., 78-81.

¹⁰⁰ Steinacher, „Nazis on the Run“, 58-59.

¹⁰¹

¹⁰² Ibid., 78-81.

¹⁰³ viz. strana 21.

¹⁰⁴ Ibid., 59-60.

Problém v rozlišování jednotlivých dokumentů od Červeného kříže nebo IRO způsobily taktéž jihoamerické státy. Některé státy neuznávaly dokumenty vystavené IRO a naopak uznávaly ty od Červeného kříže. IRO kvůli tomu byla nucena žádat o dokumenty pro „své“ uprchlíky od výboru. Dobrým příkladem je Argentina, která v té době neměla žádnou dohodu s IRO. Všichni uprchlíci žádající zde o víza tak museli mít doklady od Červeného kříže, i když jedinou oficiálně uznanou organizací zabývající se uprchlickou krizí byla IRO.¹⁰⁵ O důvodu, proč tomu tak bylo, můžeme jen polemizovat, avšak jedním z nich byla dozajista neutralita Červeného kříže během druhé světové války a také nevlídné vztahy Spojenců s většinou jihoamerických států.¹⁰⁶

Určité rozdělení na dva tábory bylo patrné i v uprchlických táborech v Itálii. Ty byly pod správou IRO plně Židů nebo obětí nacistického režimu. Naproti tomu ty, které vedla italská vláda, byly plně uprchlíků, kteří se dostali do Itálie ilegálně, protože často neměli podporu států, ze kterých pocházeli.¹⁰⁷ Je tak logické, že v italských táborech Červený kříž operoval nejčastěji tak, aby co nejrychleji vyřešil jejich situaci a pomohl jim dostat se do cílové destinace.

3.2. Nacisté a falešné doklady

Otázka identity uprchlíků se řešila takřka celé poválečném období. Italská vláda, která byla doslova zavalena uprchlíky, měla velký zájem na tom, aby tyto masy lidí zmizely co možná nejrychleji.¹⁰⁸ Takové řešení však sebou přinášelo více otázek než odpovědí. V roce 1946 Itálie uznala cestovní doklady vydané Červeným křížem za oficiální dokumenty, kterými se uprchlík mohl identifikovat.¹⁰⁹ Takové rozhodnutí způsobilo, že velké množství osob, které se pohybovalo po italském území, bylo víceméně anonymní. Doklady, které vydával Červený kříž, nezajišťovaly žádnou garanci reálné identity osoby, která se měla legitimizovat.

Velkým podporovatelem daného řešení byl Vatikán, Papežská komise pro pomoc uprchlíkům (PCA)¹¹⁰ se taktéž pokusila vydat podobné cestovní dokumenty, ale neuspěla. Proto samotné uznání podobného dokladu, jako byly cestovní doklady Červeného kříže, bylo bráno jako velký úspěch.¹¹¹ Svaté stolci se zamlouvalo spojení vydávání cestovních dokladů s jeho plány na podporu válečných uprchlíků v Evropě. PCA se velice angažovala ve vydávání *letters of recommendation*, (potvrzení identity žadatele o cestovní doklad, kterým zároveň deklaruje,

---

¹⁰⁵ Dempfer, „Das Rote Kreuz“, 63-65.

¹⁰⁶ Steinacher, „Nazis on the Run“, 62-64.

¹⁰⁷ Ibid., 60.

¹⁰⁸ Ibid., 63-64, 100.

¹⁰⁹ Favez, „Red Cross“, 135.

¹¹⁰ Pontificia Commissione di Assistenza, viz. strana 19.

¹¹¹ Sereny, „Into that Darkness“, 310-312.

že nemá státní příslušnost) a sami dokonce často potvrzovali identitu žadatelů, včetně nepřislušnosti k jakémukoliv státnímu zřízení. Tento postup se nakonec tak ustálil, že to byla právě Papežská komise pro pomoc uprchlíkům, která se začala výlučně starat o ověřování identity samotných uchazečů.¹¹²

Velice aktivní byla taktéž Chorvatský výbor pro pomoc uprchlíkům v čele s monsignorem Krunoslavem Draganovičem. Ten se mimo jiné podílela na získávání cestovních dokladů od Červeného kříže a víz do Jižní Ameriky. Draganovič však nepomáhal pouze Chorvatům, díky čemuž si vydobyl velice dobré renomé ve Vatikánu, a kterého poté využívali především váleční zločiny pro jejich útky.¹¹³

Proč tedy tyto dokumenty od Červeného kříže byly pro nacisty či jiné válečné zločince tak důležité? Jako příklad můžeme uvést útěk Hermanna Duxneunera, ústřední postavy násilného odsunu Židů z oblasti Tyrol a také pogromů v Innsbrucku. V prosinci roku 1946 Duxneuner zažádal o cestovní doklady Červeného kříže s tím, že sám sebe identifikoval jako „bývalého Rakušana“, povoláním inženýra, s cílovou destinací buď Nizozemí, nebo Brazílie. V té době pobýval v uprchlickém táboře spravovaném italským státem. Na konci války se nějakou dobu ukrýval v Bolzanu, proto i do žádosti uvedl stejné místo. Poté, co předstoupil před komisi Červeného kříže, se identifikoval německým pasem, který mu byl vystaven na konci války právě v Bolzanu.¹¹⁴

Ještě před koncem roku 1946 Duxneuner dostal své cestovní doklady Červeného kříže. Tábor opustil až v létě následujícího roku, kdy byl osvobozen až díky *collective passport*, který sloužil uprchlíkům, kteří se chtěli jako Rakušané navrátit do Rakouska. Daný pas taktéž chránil osobu před vyšetřováním, které by na něj mohl stát, ve kterém se nachází, vést.¹¹⁵

Po navrácení zmizel spolu s několika dalšími členy SS (někteří svědčili v rámci identifikačního procesu v jeho prospěch) do Argentiny.¹¹⁶

Nacisté stáli při dalších nacistech, a tak se většinou pomohli osvobodit navzájem. To způsobilo, že možnosti, jak ohýbat tento systém, byly neomezené. Proces identifikace byl velice náchylný k porušení a ve valné většině spoléhal na to, že jedinec nemá jiné možnosti a bude mluvit pravdu. Paradoxně nacisté neměli mnoho možností, jak uniknout před spravedlností, ale i jedna dobrá příležitost stačila.

---

¹¹² Steinacher, „Nazis on the Run“, 102-105.

¹¹³ „JUGOSLAWIEN / DRAGANOVIC: Wolga in Rom.“ Der Spiegel 49/1967, SPIEGEL ONLINE, November 26, 1967, <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-46196132.html>. (Staženo 16. 6. 2019)

¹¹⁴ Steinacher, „Nazis on the Run“, 66-69.

¹¹⁵ Ibid., 66-69.

¹¹⁶ Ibid., 66-69.

4. Italská Krysí stezka

15. května 1947 přišel Vincent La Vista už s jednou zmiňovanou zprávou, která obvinila Vatikán z pomoci nacistickým válečným zločincům na útěku před spravedlností, jež je kvůli jejich činům čekala.¹¹⁷

Svatý stolec byl označen za největší organizaci, která se podílela na této ilegální emigraci. Současně zpráva La Visty kritizovala Vatikán kvůli tomu, že jeho snaha pomoci všem válečným uprchlíkům byla jen zástěrkou pro boj proti komunismu.¹¹⁸ Latinská Amerika společně s Evropou se stala dějištěm tohoto boje. K tomu, aby se jakýkoliv z uprchlíků dostal z Evropy, stačilo, aby byl věřící a měl antikomunistické názory. Výměnou za účast v tomto boji byla možnost nového života.¹¹⁹

Je potřeba říct, že La Vista ve zprávě často zveličuje působení papežského státu při útěku nacistických zločinců před spravedlností. Mluvíme-li o ilegální emigraci, tak ta byla zprostředkována jedinci či určitými jednotkami v rámci systému římskokatolické církve.

La Vistova zpráva byla brána na straně Vatikánu jako absurdní. Svátý stolec podnikl několik vyšetřování, které jej měli očistit od takovýchto obvinění. Většina těchto vyšetřování měla stejný závěr, a to ten, že samotná myšlenka, že by se Vatikán přímo účastnil ilegálních operací, je nesmyslná. Avšak Vatikán nevyvrátil možnost, že v poválečném období část válečných zločinců našla útočiště právě tam, či v klášterech společně s válečnými uprchlíky.¹²⁰

La Vistova zpráva upozornila na praktiky Papežská komise pro pomoc uprchlíkům, která se tak ocitla v centru dění a byl na ní uvalen větší podíl viny na útěku válečných zločinců. Komise byla problematická i z toho hlediska, že její činy měly mít do značné míry antikomunistický podtext, kterým měla být její podpora nacistických zločinců motivována.¹²¹

4.1. Papežská komise pro pomoc uprchlíkům

Humanitární krize v poválečném období způsobila, že miliony uprchlíků, většinou v Německu či v Itálii, žili v neúprosných podmínkách. Papežská komise pro pomoc uprchlíkům

---

¹¹⁷ La Vista, „*Illegal Emigration*“, 9-10.

¹¹⁸ "2 CHURCH HISTORIANS DENY THAT VATICAN HELPED NAZIS ESCAPE." The New York Times. January 30, 1984. Accessed May 01, 2019.

¹¹⁹ Ibid., 9-10.

¹²⁰ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 100-102.

¹²¹ Ibid., 102-103.

hrála jednu z ústředních rolí v jejich pomoci a dozajista jednu z hlavních rolí v útěku nacistických zločinců.¹²²

V roce 1944 předal papež Pius XII., vědom si blížící se krize, zodpovědnost nad pomoci válečným vězňům a uprchlíkům právě této komisi. PCA byla vedena Ferdinandem Baldellim, jenž se přímo zodpovídal monsignoru Giovannimu Battistu Montinimu, který zastával pozici státního podtajemníka a měl na starosti všeobecné dění ve Vatikánu. Komise se dělila na kancelář zajišťující praktickou činnost a kancelář věnující se administrativním záležitostem.¹²³

Baldelli byl znám pro své zkušenosti s uprchlickými problémy, a i díky znalostem se dostal do užšího okruhu Pia XII. Avšak ani tyto předešlé zkušenosti ho nepřipravily na poválečnou krizi. V období, kdy většina římskokatolických agentur byla ještě v zárodku či špatně řízená, se Montini a Baldelli měli postarat o masy uprchlíků, které se hromadili v Evropě.¹²⁴ PCA si získala autoritu hlavně díky Vatikánu, papežský erb na dopise znamenal garanci autority a taktéž samotná podpora Pia XII. byla známkou váženosti.

Komise byla údajně založena pro humanitární účely a byla neutrální. Nicméně její humanitární činnost se spíše ukázala při římskokatolickém tažení proti komunismu a posílení vatikánského vlivu především v Evropě a v Jižní Americe.¹²⁵ Komise považovala nacisty a taktéž kolaboranty z východní Evropy za vhodné „bojovníky“ proti komunismu. Nejlepší kombinací pak bylo, pokud se u nich prokázala ještě katolická víra, v tom případě jim totiž byla ochotná pomoci v hledání nového života.¹²⁶

Sám Pius XII. měl velice blízko k Německu, avšak nelze jednoznačně říct, že by byl nacismu nakloněn. Papež část svého života strávil v Německu a odtud nejspíše pocházela jistá sympatie vůči německému obyvatelstvu i státu samotnému.¹²⁷ Pius XII. pracoval v Německu více než 10 let a podle německé katolické jeptišky Pascaliny Lehnert papež „velice soucítit s německým lidem, který trpěl kvůli režimu Adolfa Hitlera“.¹²⁸

Pius XII. si však uvědomoval, že pro zachování vlivu římskokatolické církve v Evropě bylo udržování kontaktu s nacistickým Německem téměř nezbytné.¹²⁹ Prolínání národního socialismu a římskokatolické církve je patrné i na příkladu z průběhu druhé světové války.

---

¹²² „*Illegal Emigration Movements in and through Italy.*“ Vincent La Vista to Herbet J. Cummings. May 15, 1945. In Letter from Vincent La Vista to Herbert J. Cummings, Subject: Illegal Emigration Movements in and through Italy. Accessed April 3, 2019, 2.

¹²³ Andrea Lazzarini, *Papst Paul VI: Sein Leben und seine Gestalt* (Freiburg: Herder, 1964), 156.

¹²⁴ Lazzarini, „*Papst Paul VI*“, 155-156

¹²⁵ *Ibid.*, 59-60.

¹²⁶ Sereny, „*Into That Darkness*“, ??

¹²⁷ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 103-104.

¹²⁸ Pascalina Lehnert, *Ich durfte ihm dienen: Erinnerungen an Papst Pius XII* (Würzburg: Naumann, 1982), 103.

¹²⁹ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 103-104.

Mluvíme zde o příslušnosti části německých kněží k NSDAP. V Německu roku 1938 taktéž vznikl i spolek, který tyto kněží spojoval. Zastánce tohoto spojení lze nalézt i ve Vatikánu; mezi nejznámější patřil Alois Hudal.¹³⁰

Klíčovou osobou pro PCA byl dozajista Montini, jenž sám byl považován za jednoho z nejbližších poradců papeže a to hlavně ve vztahu k humanitárními operacemi, se kterými měl valné zkušenosti.¹³¹ Jeho vliv byl patrný při zajišťování financí v boji proti komunismu. Tyto finance pocházely převážně ze Spojených států. Vztahy Vatikánu a USA se upevnily roku 1963, kdy se Montini stal papežem Pavlem VI.

PCA vytvořila síť emigračních kanceláří, které měly pomoci s přesídlením běženců. Vyjednávání o možné emigraci uprchlíků proběhlo vždy téměř bez problémů. Na rozdíl například od IRO měla římskokatolická církev poměrně dobré vztahy se státy z Latinské Ameriky, a tak poměrně záhy po konci jednání roku 1947 měly stovky osob možnost emigrovat.¹³² PCA dokonce založila kancelář v Janově, tedy v tehdejší hlavní spojnici na cestě do Jižní Ameriky. Část římskokatolické církve v čele s americkým biskupstvím viděla ostatní humanitární organizace jako prokomunistické a prožidovské.¹³³ Tato antisemitská část nechápala, že Židé nebyli kontrolováni tak přísně jako uprchlíci, které podporovala římskokatolická církev.

Podobné případy částečně dokazovaly, že paranoia z komunismu byla v rámci římskokatolické církve všudypřítomná. Pokud se budeme bavit o antisemitismu, je potřeba říct, že se to týkalo zmíněné jedinců a rozhodně ne většiny.

4.2. Chorvatský výbor a Krunoslav Draganovič

PCA byla původně svěřena veškerá zodpovědnost nad uprchlíky a oběťmi války. Papež původně svěřil roku 1944 pravomoci nad uprchlíky PCA, avšak ani ne rok poté, nápor, který sebou uprchlická krize přinesla, donutila papeže odebrat část zodpovědnosti PCA a svěřit jej národním výborům. Výbory měly primárně zastupovat národní zájmy. Jednotlivé výbory měly na starost určité národy, o kterých získávaly informace tykající se uprchlíků. V neposlední řadě však měly i možnost vystavovat denacifikační certifikáty a zprostředkovávat cestovní doklady. Denacifikační certifikáty měly očistit případné podezřelé z jakékoliv nacistické minulosti a pomoci jim emigrovat.¹³⁴

---

¹³⁰ Ibid., 117-119.

¹³¹ Peter Hebblethwaite, *Paul VI: The First Modern Pope* (New York: Paulist, 1993), 213-214.

¹³² Ibid., 230-232.

¹³³ Steinacher, „Nazis on the Run“, 108-109.

¹³⁴ Ibid., 110-112, 117, 130.

Papežská komise podpory zřídila okolo dvaceti výborů, které se měly vypořádat s vlnou uprchlíků především ze střední a východní Evropy. Zřízení výboru mělo taktéž zabránit zmatku, ale spíše přineslo ještě větší. Díky vytvoření těchto národních výborů PCA ztratilo částečně kontrolu, kterou před tím mělo. PCA tak zůstala jen kontrola nad katolíky, kteří tak nespádali do žádné z národních kategorií.¹³⁵

Dva výbory, které se nejvíce přičinily k útěku nacistických válečných zločinců, byly rakouský, v čele s Aloisem Hudalem a chorvatský, veden proustašovsky smýšlejícím otcem Krunoslavem Draganovičem.

Monsignore Draganovič byl ve Vatikánu velice prominentní osobou. Vystudoval teologii v Sarajevu a také na Gregoriánské univerzitě v Římě, kam byl poslán sarajevským arcibiskupem Ivanem Šaricem. Po studiích se postavil do čela kolonizační kanceláře v Záhřebu; ta byla zřízena Ustašovci, aby pomáhala Chorvatům, kteří imigrovali zpět do země.¹³⁶ Ustašovci a římskokatolická církev spolu „vycházeli“ více než v dobře. Militantní katolický nacionalismus, který chorvatští fašisté představovali, udělal z církve přirozeného spojence Paveličova režimu (Ante Pavelič, vůdce organizace Ustaša).¹³⁷

Draganovič spatřoval v Paveličovi člověka, který by umožnil navrácení svobodného a nezávislého Chorvatska po více než osmi stoletích. I proto se v roce 1943 Draganovič přidal k chorvatské delegaci jako prostředník a přesunul se ze Záhřebu do Chorvatské národní školy v Římě. Tato instituce sloužila jako domov chorvatským studentům a poutníkům a taktéž reprezentovala chorvatskou římskokatolickou církev ve Vatikánu. V neposlední řadě vedla většinu katolických misí v Chorvatsku a také v Bosně a Hercegovině.¹³⁸

V průběhu války se Draganovič i díky svým konexím, které si nejspíše vytvořil v průběhu studia, stal vedoucím osobností školy.¹³⁹ Na konci války Ustašovci předali většinu pravomocí nad chorvatskými uprchlíky právě Chorvatské národní škole, která kvůli tomu v roce 1945 zřídila „Bratrstvo“, zvláštní výbor v čele s Jurajem Magjercem, pravou rukou Draganoviče. To pravděpodobně nikdy nebylo uznáno, ale hájilo se svým postavením v rámci školy, díky čemuž mohli kněží z tohoto Bratrstva pracovat pod ochranou Vatikánu, i s jeho autoritou.¹⁴⁰

V poválečném období mělo Bratrstvo na starost primárně pomoc chorvatským uprchlíkům. Tato úloha v sobě snoubila i vydávání povolení k pobytu a *letters of*

---

¹³⁵ Ibid., 111-112.

¹³⁶ Ibid., 128-130.

¹³⁷ Ibid., 128.

¹³⁸ "JUGOSLAWIEN / DRAGANOVIC: Wolga in Rom." Der Spiegel 49/1967, SPIEGEL ONLINE, November 26, 1967, <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-46196132.html>. (Staženo 16. 6. 2019)

¹³⁹ Steinacher, „Nazis on the Run“, 128-129.

¹⁴⁰ Phayer, „Pius XII, the Holocaust“, 223.

recommendation. Vydávání podobných dokumentů vedlo k propojení s PCA, čehož bylo využito při pomoci prchajícím Chorvatům, z nichž někteří byli válečnými zločinci.¹⁴¹

Podle Steinachera bylo po válce téměř 500 vrchních představitelů Ustašovců, kteří se ukrývali v Itálii před hrozbou trestu za válečné zločiny.¹⁴² Chorvatští fašisté se obávali odplaty ze strany Titových partizánů (Josip Broz Tito, pozdější prezident Socialistické federativní republiky Jugoslávie), které během války ve velkém vraždili. Řím se díky přítomnosti Chorvatské národní školy stal útočištěm. Ti nejvýznamnější se ukrývali přímo ve škole, zatímco další byli „rozeseti“ v kláštorech po celém Římě.¹⁴³

Je těžké si představit, že římskokatolická církev v čele s papežem Piušem XII. neměla představu o tom, že se v jejích kláštorech ukrývají představitelé Ustašovců.¹⁴⁴ Propojení Ustašovců a církve bylo zřejmé, církev sympatizovala s antikomunistickým přesvědčením chorvatských fašistů, které tak mohla dále využít v boji proti Sovětskému svazu. Tento vzájemný prospěch spočíval v tom, že církev umožnila Ustašovcům nalézt útočiště do doby, než jim byly obstarány potřebné dokumenty pro cestu do Latinské Ameriky, kde chorvatští fašisté měli „zabránit“ rozpínání komunismu.¹⁴⁵

Představitelé církve a Ustašovců se během války několikrát setkali. Montini a Tardini jednali s Paveličem a jeho vedením především o uznání samostatného chorvatského státu.¹⁴⁶ Vatikán na oplátku požadoval stíhání osob zodpovědných za genocidu Židů a Srbů na Balkáně. Svátý stolec však ze svého požadavku ustoupil kvůli blížící se hrozbě balkánských komunistů v čele s Titem. Pius XII. tak přehodnotil své požadavky, které už nesměřovaly proti fašismu, ale proti komunismu, který považoval za větší hrozbu.¹⁴⁷

S příchodem „studené války“ svůj postoj směrem k Ustašovcům muselo přehodnotit také USA. Spojené státy americké původně požadovaly vydání chorvatských fašistů z Itálie.¹⁴⁸ Ante Pavelič se jako jeden z mála Chorvatů skrýval mimo Itálii, a to konkrétně v Rakousku, odkud se však musel i kvůli riziku z možného zadržení přesunout do Itálie. Američané si byli vědomi, že valná část z ustašovských elit se skrývá v Chorvatské národní škole, ale i díky falešným

---

¹⁴¹ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 128-129.

¹⁴² Ibid., 129.

¹⁴³ Ibid., 129-130.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Phayer, „*Pius XII, the Holocaust*“, 250.

¹⁴⁶ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 130-131.

¹⁴⁷ Ibid., 131-132.

¹⁴⁸ Michael Phayer, *The Catholic Church and the Holocaust, 1930-1965* (Indiana: Indiana University Press, 2001), 169.

dokumentům a speciálnímu statusu školy zůstali v bezpečí. I přesto všechno se Američané nerozhodli zakročít a zatknout Ustašovce.¹⁴⁹

V březnu roku 1947 prezident Harry S. Truman (34. prezident Spojených států amerických) vydává Trumanovu doktrínu. Novým směrem americké zahraniční politiky byl boj proti rozpínavosti komunismu.¹⁵⁰ V červenci 1947 byla založena CIA (*Central Intelligence Agency*; zpravodajská služba USA s vnějším polem působnosti mimo svou zemi) a s ní přišla další příležitost pro Draganoviče. Spojené státy americké potřebovaly informátory především ve východní Evropě a pro takovou činnost se Draganovič hodil.¹⁵¹ Podle Michaeala Phayera není náhoda, že v červnu 1947 ustaly aktivity o chycení Paveliče a mohl tak pod falešným jménem emigrovat z Evropy. Rok 1947 tak s sebou přináší změnu v postoji směrem k utíkajícím válečným zločincům.¹⁵²

Bratrstvo a Draganovič se dostali do přízně Spojených států amerických poté, co v poválečném období začali upozorňovat na otřesné zacházení, kterým si museli projít všichni Chorvaté navracení z Itálie či dalších států zpět do Jugoslávie. Spojenci poslali zpět do Jugoslávie především ty, kteří spáchali buď zločin proti lidskosti, nebo politické zločiny jako velezradu nebo kolaboraci s nacisty.¹⁵³ Draganovič věcně souhlasil se Spojenci v otázce navracení osob, které spáchaly zločinů proti lidskosti, vzájemná shoda se však rozcházela v otázce politických zločinů, což však nikoho vzhledem k Draganovičově počínání ve vztahu k válečným zločincům nemohlo a nemůže překvapit. Přesvědčovat je nakonec Draganovič nemusel, Spojenci byli přesvědčeni počínáním Titova režimu, který začal navracené uprchlíky masakrovat. Nejznámějším případem je ten z dubna 1945, Britové repatriovali desetitisíce jugoslávských uprchlíků, kteří však nepřežili pochody. Mezi tisícovkami obětí byla kromě válečných zločinců také značná část civilistů.¹⁵⁴

Toto zacházení přesvědčilo Spojence, aby nenavraceli uprchlíky zpět do Jugoslávie. Většina z těch, co zůstala v Itálii, byla zdržena v uprchlických táborech. Podle Steinachera se jednalo o více než patnáct tisíc Chorvatů, mezi nimi byli i váleční zločinci.¹⁵⁵ Takové množství s sebou přineslo pozornost, čehož využilo Bratrstvo, které zažádalo o finanční prostředky od

---

¹⁴⁹ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 130-131.

¹⁵⁰ Phayer, „*Pius XII, The Holocaust*“, 250.

¹⁵¹ Ibid, 220-230, 250.

¹⁵² Ibid, 220-230.

¹⁵³ „*La Confraternità di San Girolamo per l'aiuto ai profughi croati (1945-1957)*“, Studia Croatica www.studiacroatica.rog/jero/luki4 (Staženo 2. 7. 2019)

¹⁵⁴ Stefan Dietrich, „Der Bleibruger Opfermythos“, *Zeitgeschichte*, 35/5 (2008), 298-317.

¹⁵⁵ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 133.

Spojených států amerických a Vatikánu. Dostalo se jim kromě ní také finanční podpory od chorvatské menšiny žijící v USA.¹⁵⁶

Bratrstvo, které také mělo na starost emigraci Chorvatů, se začalo s větším počtem emigrujících potýkat s významným problémem. Nejoblíbenější cílovou destinací byla Argentina, ta však neměla o další Chorvaty zájem, jelikož chorvatská komunita čítala více než sto tisíc obyvatel. Argentina se čím dál více začala zajímat o imigranty z jiných zemí, nejvíce se dostávali k vizům žadatelé německého či italského původu. Jednalo se většinou o kvalifikované pracovníky nebo bývalé vojáky.¹⁵⁷

Dalším problémem bylo to, že část chorvatských uprchlíků byla v Rakousku. Vzdálenost a počet hraničních kontrol se pro Chorvaty stala velkou překážkou. Většině válečných zločinců hrozilo odhalení, které by je přivedlo blíže spravedlnosti.¹⁵⁸

Změna opět nastala v roce 1947, kdy byla přímo v areálu školy zřízena emigrační kancelář.¹⁵⁹ Draganovičova osoba se ukázala býti natolik silná, že její napojení na USA, Argentinu a Itálii, umožnilo zefektivnit emigraci Chorvatů.¹⁶⁰ Kancelář taktéž znamenala, že odpadla povinnost se osobně dostavit na argentinskou ambasádu v Římě. Místo toho byl poslán seznam jmen, kterým bylo poté umožněno emigrovat. Do roku 1951 tak pomohl emigrovat více než třiceti tisícům Chorvatů.¹⁶¹

Cestovní dokumenty však byly povětšinou získány z IRO. Draganovič měl na tuto kancelář silné kontakty, a tudíž daná osoba nemusela být obětí války, tak jak to bylo Spojenými národy určeno, což pomohlo především válečným zločincům.¹⁶² Některé dokumenty však byly získávány i od Červeného kříže; jednalo se čistě o změnu, která potvrzovala pravidlo, většina dokumentů nebyla vystavena z jedné organizace. V případě Červeného kříže, Draganovič většinou žádal o dokumenty v kanceláři v Janově, a to hlavně z toho důvodu, že v Římě bylo jeho jméno už více než podezřelé.¹⁶³

Pokud se tedy daný uprchlík nacházel mimo Itálii například v Rakousku, jeho emigrace probíhala následovně; v Rakousku působilo několik spolek, se kterými měl Draganovič blízké

---

¹⁵⁶ Marco Aurelio Rivelli, *L'arcivescovo del genocidio: Monsignor Stepinac, il Vaticano e la dittatura ustascia in Croazia, 1941-1945* (Milan: Koas, 1999), 41-43.

¹⁵⁷ Ibid., 133-134.

¹⁵⁸ Ibid., 133-134.

¹⁵⁹ Ibid., 135.

¹⁶⁰ Stehle, HansJakob, „Pässe vom Papst? Aus neuentdeckten Dokumenten: Warum alle Wege der Ex-Nazis nach Südamerika über Rom führten“, *Die Zeit*, 4 (květen 1984), 9-12.

¹⁶¹ Steinacher, „Nazis on the Run“, 135.

¹⁶² Ibid., 135, 58-59.

¹⁶³ Stehle, „Pässe vom Papst?“, 11-12.

kontakty nebo byly napojeny na některé další Ustašovce.¹⁶⁴ První zastávkou při jejich cestě na svobodu byl Salzburg, kde působila většina těchto spojek a kde taktéž uprchlíci získali nové cestovní dokumenty, ubytování a finanční podporu. Poté jim bylo zajištěno ubytování buď v Itálii, či Rakousku, většinou v kláštrech. Klíčovým uzlem na celé trase byl Janov, zde spolupracoval s Draganovičem další duchovní, a to otec Petranovič. Ten měl na starost opatření potřebných míst na lodi.¹⁶⁵

Je vhodné uvést, že Draganovič povětšinou věděl, o koho se jedná. Měl dobrý přehled nad tím, zda má daná osoba civilní minulost či kriminální. Ať o tom byl informován Američany, kteří měli zájem o informace od uprchlíků, ze zemí spadajících pod sovětskou sféru vlivu nebo svými kontakty v rámci římskokatolické církve.¹⁶⁶

Po smrti Magrejce Bratrstvo upustilo od uprchlické pomoci, avšak bez oficiálního důvodu. Draganovič se tak musel přizpůsobit novému situaci, a to i kvůli změně v mezinárodní politice papežského státu. Papež Pius XII. se na konci padesátých let snažil o nápravu vztahů s Jugoslávií v čele s Titem a Chorvatská národní škola v čele s Draganovičem působili jako zbytečné břímě.¹⁶⁷ Draganovič tak byl nucen opustit Řím a oddat se své soukromé válce na vlastní pěst.¹⁶⁸

4.3. Krysí stezka Aloise Hudala

Simon Wiesenthal ve své knize „Spravedlnost, nikoli pomsta“ zmiňuje, že ta nejdůležitější stezka, která byla v poválečném období vybudována, byla nazývána „klášterní cesta“ a ležela mezi Rakouskem a Itálií. Cesta byla pod kontrolou Františkánů a měla za účel přesouvat uprchlíky i válečné zločince z jednoho kláštera do druhého do doby, než dostali potřebné cestovní dokumenty.¹⁶⁹ Celá stezka nebyla organizována nikým jiným než Aloisem Hudalem.

V mládí Hudal studoval teologii, po první světové válce byl jmenován rektorem kněžské koleje *Teutonico Santa Maria dell'Anima* v Římě, zkráceně *Anima*.¹⁷⁰ Tato instituce byla známá hlavně výukou kněžích německé národnosti, sloužila také jako most mezi italskými katolíky na

---

¹⁶⁴ Mark Aarons a John Loftus, eds., *Unholy Trinity: How the Vatican's Nazi Networks Betrayed Western Intelligence to the Soviets* (New York: St. Martin's, 1992), 91-96.

¹⁶⁵ Aarons, Loftus, „*Unholy Trinity*“, 104-109.

¹⁶⁶ Rena Giefer a Thomas Giefer, eds., *Die Rattenlinie: Fluchtwege der Nazism Eine Dokumentation* (Frankfurt: Haine, 1991), 108.

¹⁶⁷ Cali Ruchala, *The Return of the Golden Priest, The Pavelic Papers, An Independent Project Researching the History of the Ustase Movement 1929-2003* (Zagreb: Pavelic Papers, 2009), 9-11.

¹⁶⁸ Ruchala, „*The Return of the Golden Priest*“, 12.

¹⁶⁹ Wiesenthal, „*Spravedlnost, Nikoli Pomsta*“, 35.

¹⁷⁰ Godnam, „*Hitler and the Vatican*“, 5, 78-89.

jihu a těmi na severu, především z německy mluvících zemí. V roce 1933 byl Hudal jmenován biskupem, a krátce poté dokonce asistentem papežského stolce.¹⁷¹

Podle rozhovoru s jedním z Hudalových důvěrníků byl biskup přesvědčený antisemita.¹⁷² Jak už bylo zmíněno v kapitole věnující se Papežské komisi pro pomoc uprchlíkům, nebylo nemožné mít antisemitské smýšlení a zároveň být katolickým knězem. Novodobý evropský rasový antisemitismus má své počátky v devatenáctém století. Katolická církev sice odmítla biologické opodstatnění antisemitismu, avšak umírněný sociální antisemitismus a náboženský antijudaismus byl stále součástí církve. Důvodem byl hlavně všudypřítomný vliv Židů na náboženství, etiku a ekonomiku. Je však také potřeba říct, že tento postoj nebyl založen na rasové linii, protože boj proti Židům jako rase je nekřesťanský.¹⁷³ Příklad Hudalova antisemitismu může být jeho počínání jako rektora Anima, na koleji byla kromě katolíků německého či rakouského původu, také část s židovským původem. Hudal se k těmto lidem choval minimálně odměřeně.¹⁷⁴

V průběhu války, kdy už bylo většině jasné, že Německo ve druhé světové válce nezvítězí, se začal Hudal přizpůsobovat nejpravděpodobnějšímu možnému scénáři. Přestal sám sebe prezentovat jako „německého biskupa v Římě“, místo toho se začal vydávat za „biskupa rakouského původu“¹⁷⁵. Je potřeba říct, že Hudal opravdu z Rakouska byl, ale i kvůli tomu, že Anima sloužila jako spojení mezi Itálií a hlavně Německem, sám sebe prezentoval jako spíše Němce než Rakušana, což se však s koncem války změnilo. Hudal tak částečně působil jako spojovací článek pro německo-rakouskou komunitu v Římě.¹⁷⁶

Krátce poté, co opustil Wehrmacht Řím, Hudal založil „*Austrian Liberation Committee*“.¹⁷⁷ Ta začala brzo po svém založení vydávat potvrzení o rakouské státní příslušnosti pro uprchlíky. Záhy však uprchlíci o toto potvrzení o státní příslušnosti ztráceli zájem, jelikož si uvědomovali, že pro získání cestovních dokumentů ze strany Červeného kříže musí být bez státní příslušnosti. To mělo za následek neúspěch „*Austrian Liberation Committee*“.¹⁷⁸

Přesto se Hudal odmítl smířit s nezdarem a brzo po ukončení „*Austrian Liberation Committee*“ založil „*Assistenza Austriaca*“ po vzoru Draganoviče a podobných národních

---

¹⁷¹ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 117-118.

¹⁷² Klaus Voigt, *Zuflucht auf Widerruf: Exil in Italien 1933* (Stuttgart: KlettCotta, 1989), 370-374.

¹⁷³ Michael Buchberger, *Kirchliches Handlexikon: Ein Nachschlagebuch über das Gesamtgebiet der Theologie und ihrer Hilfswissenschaften* (Freiburg: Herder, 1907), 256-257.

¹⁷⁴ Voigt, „*Zuflucht auf Widerruf*“, 370-307.

¹⁷⁵ Steinacher, „*Nazis on the Run*“, 120-121.

¹⁷⁶ Langer, „120-124.“.

¹⁷⁷ *Ibid.*, 197.

¹⁷⁸ *Ibid.*, 197.

výborů. „*Assistenza Austriaca*“ spadala pod PCA, což pomohlo výboru získat patřičný respekt a úctu, jakou měl Vatikán. Toto scházelo v jeho předešlém projektu, jelikož nebyl pod záštitou nikoho jiného než Hudala. „*Assistenza Austriaca*“ měla taktéž přístup k finanční pomoci ze strany Vatikánu a americké římskokatolické církve, hlavně ze strany NCWC.¹⁷⁹

Co se týká finančních příspěvků ze strany Spojených států amerických, nejednalo se pouze o příspěvky ze strany katolické církve. Mezi lety 1944 až 1946 přispívala také americká vojenská správa a zpravodajská služba, konkrétně úřad pro strategické služby.¹⁸⁰ V roce 1944 lze říct, že americká tajná služba začala spolupracovat s „*Assistenza Austriaca*“ a Hudalem. Tato spolupráce nejdříve započala finanční podporou, poté přerostla v kolaboraci.¹⁸¹

V roce 1947 se Spojené státy americké začaly zajímat o Hudalovy aktivity daleko více, nejvíce je znepokojoval častý kontakt Hudala s pravicovými extremisty, který byl zřejmý z jeho dopisové aktivity. I přesto nepodnikly žádné kroky k narušení této konverzace a víceméně ji nechali plynout.¹⁸² Hudalův výbor i nadále fungoval jako spojnice mnoha uprchlíků a také nacistických válečných zločinců s unikem z Evropy. Kolej Anima se tak stala útočištěm nejen obětí války, ale také těch, kteří byli na druhé straně.¹⁸³

Vatikán tuto aktivitu zprvu toleroval, a dokonce v roce 1949 Montini jménem vatikánského ministra zahraničí daroval okolo třiceti tisíc lir jako „*Außerordentliche unterstützung*“, tedy mimořádnou podporu. Tato podpora byla darována za Hudalovu pomoc uprchlíkům, která se vztahovala i ty nacistické. Samotná pomoc se zabývala hlavně cestovními dokumenty, bez kterých by cesta nebyla možná, a to i přesto, že by daný jedinec měl vyřešená víza do ideální destinace a finance. Hudal a jeho výbor však měl přístup k těmto dokumentům.¹⁸⁴ Podle novináře Sharaga Elama fungoval hlavně jednoduchý přístup k cestovním dokumentům Červeného kříže, protože by nikdo nepodezříval biskupa ze špatných úmyslů.¹⁸⁵

Hudal se snažil, aby cesta byla co nejplynulejší. Nebylo tedy ideální, že někteří uprchlíci měli poté, co získali cestovní dokumenty od Červeného kříže, čekat někdy až 3 měsíce na to, než obdrželi víza.¹⁸⁶ Podle Steinachera právě proto proběhla písemná korespondence mezi

---

¹⁷⁹ Ernst Klee, *Persilscheine und falsche Pässe: Wie die Kirchen den Nazis halfen*(Frankfurt am Main: Fischer, 1991) 33-35.

¹⁸⁰ Steinacher, „Nazis on the Run“, 123.

¹⁸¹ Langer, „Alois Hudal“, 200.

¹⁸² Steinacher, „Nazis on the Run“, 125.

¹⁸³ Shraga Elam, *Hitlers Fälscher: Wie jüdische, amerikanische und Schweizer Agenten der SS beim Falschgeldwaschen halfen* (Vienna: Ueberreuter, 2000), 122.

¹⁸⁴ Klee, „Persilscheine und falsche Pässe“, 39.

¹⁸⁵ Elam, „Hitlers Fälscher“, 171.

¹⁸⁶ Steinacher, „Nazis on the Run“, 127.

Hudalem a Perónem. Hudal zažádal o pět tisíc víz, které měly být vystaveny pro „protibolševické bojovníky“, kteří se zasloužili o záchranu Evropy od Sovětského svazu. Je naprosto jasné, že žádal o víza pro nacisty či bývalé členy SS.¹⁸⁷

Hudalova oblíbenost mezi nacistickými válečnými zločinci nebyla zapříčiněná jen pomocí, kterou poskytoval k útěku před spravedlností. Rakouský biskup byl také hlasitým obhajovatelem nacistických zločinců při poválečných procesech, několika z nich pomohl tím, že jim vystavil denacifikační certifikáty, které měly pomoci při jejich obhajobě.¹⁸⁸ Příkladem podobné praxe je případ nacistického generála Kurta Mältzera, který byl spoluzodpovědný za střelbu na více než tři sta italských občanů.¹⁸⁹ Hudalova kampaň, která byla vedena ve jménu Německa, taktéž částečně hájila německé válečné zločince.¹⁹⁰

V roce 1948 se bývalý člen NSDAP a SA Walther Ottowitz hlásil o cestovní dokumenty Červeného kříže, avšak z nějakého důvodu udal svou národnost jako Rakušan. Ottowitz tak nebyl způsobilý získat tyto dokumenty, ale z této situace ho zachránil právě Hudal. Biskup se zaručil za Ottowitze a uvedl, že se jedná o bývalého člena rakouských legií. Tento důvod stačil proto, aby se z něj stal jedinec bez státní příslušnosti, protože z politických důvodů se jako bývalý člen ilegálních legií nemohl ucházet o rakouský či německý pas. Byl tak označen jako bývalý Rakušan a mohl následně emigrovat do Argentiny.¹⁹¹

Všeobecně se dá říct, že Hudal byl velice oblíbená postava hned z několika důvodů. Ať už úmyslně či neúmyslně Vatikán do určité míry podporoval jeho humanitární zájmy.¹⁹² Konec oblíbenosti rakouské biskupa je spjat s případem bývalého vysokého člena SS Gustava Wächtera. Ten pobýval díky Hudalovi v Římě a v roce 1949 také v Římě umřel. Hudal byl obviněn italskými médii z pomoci při pokusu na útěku před spravedlností. Jednalo se o první zmínku v místních sdělovacích prostředcích o spojitosti Hudala s nacistickými zločinci, prochájecími z Evropy, i když to do značné míry bylo veřejné tajemství.¹⁹³

Hudal reagoval slovy „Wächter byl vážně nemocný a kdybych si měl vybrat, tak to udělám znovu, ale s ještě větší oddaností, láskou a odvahou, protože naše doba je plná nespravedlnosti... Jestli to, co jsem udělal, nepředstavuje podstatu křesťanství, tak jsem se spletl při výběru náboženství“.¹⁹⁴

---

¹⁸⁷ Ibid., 128.

¹⁸⁸ Langer, „Alois Hudal“, 130-131.

¹⁸⁹ Jednalo se o odplatu za smrt třiceti německých vojáků.

¹⁹⁰ Ibid., 132.

¹⁹¹ Ibid., 220-224.

¹⁹² Giovanni Maria Pace, *La via dei demoni: La fuga in Sudamerica dei criminali nazisti: Secreti, complicità, silenzi* (Milan: Sperling&Kupfer, 2000) 44.

¹⁹³ Pace, „La via dei demoni“, 45-47.

¹⁹⁴ Alois Hudal, *Römische Tagebücher: Lebensbeichte eines alten Bischofs* (Graz: Stocker, 1976), 299-300.

Jak směs zájmu italských médií o událost, tak i Hudalovy reakce, měly pro rakouského biskupa fatální následky. Vedoucí PCA monsignore Baldelli v roce 1950 informoval Hudala, že už nemůže počítat s finanční podporou ze strany komise. Následně byla rozpuštěna – a to z finančních důvodů a také kvůli minimální nutnosti v pokračování humanitární pomoci.¹⁹⁵

Podle Hudalova nástupce na pozici rektora koleje Anima, biskupa Jakoba Weinbachera, byl vztah mezi papežem a Hudalem dostatečně silný na to, aby ustál jeho veřejné obhajování Německa, ale nikoliv jeho veřejné obhajování pomoci nacistům.¹⁹⁶ Hudalovo počínání nebylo rozhodně v kontextu národních výborů výjimkou, čím se však lišil, bylo jeho veřejné vystupování. To z něj udělalo v rámci vatikánské mise personu non grata. Wächterův případ byl posledním „hřebíkem do rakve“ a vyústil v distancování se Pia XII. od Hudala a v následný Hudalův odchod.

---

¹⁹⁵ Giefer a Giefer, „Rattenlinie“, 98.

¹⁹⁶ Sereny, „Into That Darkness“, 305-306.

Závěr

Tato práce si kladla za cíl označit motivy jednotlivých aktérů, kteří se podíleli na fungování Krysích stezek v Evropě. I přesto, že je chod těchto stezek spjat s obdobím od druhé světové války až do období poválečného, motivy některých aktérů je třeba hledat již v době dřívější.

Pokud se zaměříme na hlavního aktéra, který byl v mé bakalářské práci analyzován, tedy římskokatolickou církev, její hlavní motivací byla již od třicátých let dvacátého století obava z komunismu a následně z nacismu. Primárně v případě komunismu se dá hovořit o strachu z jeho šíření, který sebou však nesl následky. Obavy z komunismu reprezentované valnou částí nejvyšších představitelů církve, v čele s papežem Piem XI., umožnily prosazení pronacistických kněží. Ti prezentovali větší sblížení s nacistickým Německem, jako partnerem proti Sovětskému svazu. Zároveň lze konstatovat, že sekundárním motivem k motivu zabránění šíření vlivu komunismu, bylo potvrzení vlivu římskokatolické církve ve světě, tj. Francovo Španělsko a Jižní Amerika. Nicméně se „římskokatolická církev jako celek“ na přímém fungování stezek nikdy nepodílela. Podíl na fungování Krysích stezek však měly její radikální a nacionalistické větve.

Hlavním představitelem těchto myšlenek byl Alois Hudal. Ten představoval, na rozdíl od římskokatolické církve jako celku, velice radikální pohled na spojení církve a nacismu. Motivы Hudalovy agitace za tuto kooperaci a vytvoření jedné z nejznámějších Krysích stezek v Itálii jsou jasné. Hudal byl přesvědčený antisemita, který bral existenci Krysích stezek jako humanitární pomoc v rámci svého křesťanského smýšlení.

V případě další významné italské Krysí stezky, tedy té vedené Krunoslavem Draganovičem, lze nalézt motiv nacionalismu, který pro jeho konání převládal. Draganovič věřil v opětovnou obrodu samostatného Chorvatského státu a spatřoval existenci a konání Ustašovců, jako jedinou možnost, jak tohoto stavu docílit. Jeho motiv se tedy poměrně lišil od motivu Hudala. Motiv Hudal byl antisemitský, kdežto motiv Draganoviče byl zejména nacionální. U Draganoviče lze jen těžko uvěřit, že by nepomohl žádným nacistickým válečným zločincům.

V případě dalších osob, tedy například Josého La Boose, jednoho z hlavních organizátorů španělské Krysí stezky, lze hovořit o podobné motivaci jako u Hudala. Byl do značné míry ovlivněn protikomunistickou politikou římskokatolické církve a jeho přesvědčení o válce proti komunismu o tom jen odpovídalo.

Do své práce jsem zahrnul i jednu organizaci, zdánlivě mimo výše zmíněné spektrum účastníků. Červený kříž, podobně jako římskokatolická církev, bývá obecně neprávem často obviňován z účasti na Krysích stezkách. Při svém bádání jsem však nenašel relevantnějšího důkazu o této skutečnosti. Nicméně, je potřeba říct, že svůj díl viny na fungování Krysích stezek nese a to díky značně nezvládnuté situaci s vydáváním cestovních dokladů, které využila část válečných zločinců.

Ve své práci jsem si kromě hlavní výzkumné otázky položil i dvě vedlejší. První z nich se vztahovala k částem církve, které se jednoznačně účastnily na fungování Krysích stezek. S jistotou lze mluvit především o jedincích, skupinách či institucích, jako to byl například Alois Hudal, skupina spravující španělskou Krysí stezku či chorvatská národní škola v Římě.

Sekundárně jsem se také zabýval vlivem komunismu na účasti římskokatolické církve při participaci na vytvoření Krysích stezek. Samotná otázka je velice zajímavá a jejímu zpracování jsem věnoval asi nejvíce času. Představa o válce s komunismem, jako o válce následné po druhé světové, vedla římskokatolickou církev k částečnému sblížení s nacistickým Německem, ale i k vybudování prvotních humanitárních cest k útěku pro oběti války. Humanitární cesty byly později využity jako základ pro trasy Krysích stezek. Odpověď na otázku, zda strach z komunismu byl tím, co motivoval římskokatolickou církev k participaci na Krysích stezkách, je tedy „ano“. Komunismus jako obava sehrál svou roli v diplomatických jednání, která proběhla ve třicátých letech dvacátého století a vyústila ve vznik Ibero - amerického spolku, který i díky účasti Argentiny ve spolku, spojení Evropy s Latinskou Amerikou v rámci první pozdější Krysí stezky.

Záměrem římskokatolické církve jako celku, nebyla ochrana nacistických válečných zločinců a to i před existující obavou z komunismu. Základy Krysích stezek byly položeny na cestách určených pro humanitární účely. K tomuto se dá pouze konstatovat, že i sebelepší skutek nebo úmysl lze i zneužít.

Summary

In general, the main share of guilt is mistakenly attributed to the Vatican as a complex, ie Roman Catholic, church. It was not about the whole church that was involved in the activities of the trails. In this context, we can only talk about groups or individuals. Although I cannot say that the conduct of the Vatican, especially before and during the war, gave the excuse to use these paths for a non-humanitarian purpose. The argument of the fight against communism was central and ubiquitous and was useful in helping Nazi criminals escape from justice.

The Church's participation in the escape of Nazi criminals was considerable, willing to blame the whole Church. The primary possibilities of the Rat Trails of the unpleasant Nazi war criminals, but the humanitarian assistance to the victims of war, which paradoxically have the pleasant victims of the Nazi regime. It is desirable that no organization in Europe be prepared for a humanitarian crisis that would have another World War II outbreak, to greatly exploit the misuse of the Rat Trails so that the system could not know the players and could be bent by pro-Nazi church members.

The cases of Alois Hudal and Krunoslav Draganovič are those who shed bad light on the church and have one that it was an individual or not an entire organization. They both used the situation they had in favor of their plans. When it is necessary to look at the Christian community, which was a kind of Spanish civil war, as well as the Second World War, led by the Roman Catholic Church, which leads to Nazi Germany. Musically accessible situation and thanks to his Austrian origin became a mediator, which mediated thanks to the Austrian "Assistenza Austriaca" who need what the Nazi criminals demanded on the way. The case of Music was exceptional because of its uncovered side of Nazism, which could use it during the 1930s, get to the Pope, could get him a place in the Vatican.

Draganovic was the second case of an individual who escaped war criminals within the Vatican. Its connection to Ustašovka is possible with the key, the establishment of a "brotherhood", which allows to issue travel documents and take refuge for the Ustashi leaders who fear retaliation for their acts committed during World War II. With financial benefits affecting Draganovič, they further expand and create email offices that have unlimited resources for providing travel documents. The end came with a change in the foreign policy of the Papal State, which, by the end of the 1950s, had to wait for random relations and the existence of Croatian national schools acted as a burden.

The influence of Communism on the operation of the Rat is apparent, in your work, I am trying to prove this influence and point to the players as essential for the creation of Rat

trails. In addition to factors such as the misuse of humanitarian aid or chaos during World War II, communism was an important factor. The Holy See approached the community as a traditional enemy and feared that communism existed in the Catholic parts of Europe that were part of the Second World War under the forced influence of Nazism. Operation under Nazism and efforts to spread communism, ie fear of the unknown, seemed to be relevant. To enable the rise of Alois Hudal's thoughts and to determine the destination of the Rat Trails, ie Latin America, where the anti-communist bloc, led by Perón, was formed.

A tangle of thoughts, human emotions, and changing facts make up history. Who, at the beginning of building the Rat Trails, would read that this network would serve in addition to helping Catholics, take war criminals? Who would think that the thoughts of individuals would prove the union of Nazism and the Roman Catholic Church who had a chance to launch the Rat Trails? And that of Pius XII. feared, ie communist Russia in Central Europe, became a reality after the war? These ideas became reality after the war, even before no one could imagine their fulfillment in the 1930s.

Použitá literatura

Primární zdroje

Záznamy archivních zpráv

"*Illegal Emigration Movements in and through Italy.*" Vincent La Vista to Herbet J. Cummings. May 15, 1945. In Letter from Vincent La Vista to Herbert J. Cummings, Subject; Illegal Emigration Movements in and through Italy. http://search.archives.jdc.org/notebook_ext.asp?item=703700&site=ideaalm&lang=ENG&menu=1. (Staženo 3.6. 2019)

Report of the International Committee of the Red Cross on its Activities during the Second World War (1939–1947), Internet Archive, březen 1948, Ženeva, vydání 1, strana 669. <https://archive.org/details/ReportOfTheInternationalCommitteeOfTheRedCrossOnItsActivitiesDuring> (Staženo 13.6. 2019)

Literatūra

HUDAL, Alois., *Römische Tagebücher: Lebensbeichte eines alten Bischofs*. Graz: Stocker, 1976.

Sekundární zdroje

Zvukový záznam

SANDS, Philippe., Komenář na "Intrigue: The Ratline." <https://open.spotify.com/show/76xq9qIt5hnTco8P4EbmTP> (audio blog), October 18. 2018. (Staženo 3. 4. 2019)

Knihy

AARONS, Mark, LOFTUS, John., *Unholy Trinity: How the Vatican's Nazi Networks Betrayed Western Intelligence to the Soviets*. New York: St. Martin's, 1992.

BUCHBERGER, Michael., *Kirchliches Handlexikon: Ein Nachschlagebuch über das Gesamtgebiet der Theologie und ihrer Hilfswissenschaften*. Freiburg: Herder, 1907.

DEMPFER, Robert., *Das Rote Kreuz: Von Helden im Rampenlicht und Diskreten*. Vienna: Deuticke, 2009.

ELAM, Shraga., *Hitlers Fälscher: Wie jüdische, amerikanische und Schweizer Agenten der SS beim Falschgeldwaschen halfen*. Vienna: Ueberreuter, 2000.

FAVEZ, Jean-Claude., *The Red Cross and the Holocaust*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

GIEFER, Rena, GIENER, Thomas., *Die Rattenlinie: Fluchtwege der Nazism Eine Dokumentation*. Frankfurt: Haine, 1991.

GOÑI, Uki., *The Real Odessa: Smuggling the Nazis to Perons Argentina*. London: Granta, 2002.

HEBBELETHWAITE, Peter., *Paul VI: The First Modern Pope*. New York: Paulist, 1993.

HUDAL, Alois., *Römische Tagebücher: Lebensbeichte eines alten Bischofs*. Graz: Stocker, 1976.

KLEE, Ernst., *Persilscheine und falsche Pässe: Wie die Kirchen den Nazis halfen*. Frankfurt am Main: Fischer, 1991.

LAZZARINI, Andrea., *Papst Paul VI: Sein Leben und seine Gestalt*. Freiburg: Herder, 1964.

LEHNERT, Pascalina., *Ich durfte ihm dienen: Erinnerungen an Papst Pius XII*. Würzburg: Naumann, 1982.

LICHTENSTEIN, Heiner., *Angepasst und treu ergeben: Das Rote Kreuz im Dritten Reich*. Cologne: Bund, 1988.

PACE, Giovanni, Maria., *La via dei demoni: La fuga in Sudamerica dei criminali nazisti: Secreti, complicitá, silenzi*. Milan: Sperling&Kupfer, 2000.

PASSELCO, Georges, SUCHECKY, Bernard., *L Encyclique cachée de Pie XI*. Paris: La Découverte, 1995.

PHAYER, Michael., *Pius XII, The Holocaust and The Cold War*. Indianapolis: Indiana University Press, 2008.

PHAYER, Michael., *The Catholic Church and The Holocaust*. Bloomington: Indiana University Press, 2000.

SERENY, Gitta., *Into That Darkness: From Mercy Killing to Mass Murder, a Study of Franz Stangl, the Commandant of Treblinka*. London: Deutsch, 1974.

SPICER, Kevin P., *Resisting the Third Reich: Catholic Clergy in Hitler's Berlin*. Dekalb: Northern Illinois University Press, 2004.

STEINACHER, Gerald., *Nazis on the Run: How Hitler's Henchmen Fled Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2012.

RENNICKE, Stefan., *Siemens in Argentinien: Die Unternehmensentwicklung vom Markteintritt bis zur Enteignung 1945*. Berlin: Wissenschaftlicher, 2004.

RIVELLI, Marco A., *L'arcivescovo del genocidio: Monsignor Stepinac, il Vaticano e la dittatura ustascia in Croazia, 1941-1945*. Milan: Koas, 1999.

TITTMANN, Harold H., *Inside the Vatican of Pius XII: The Memoir of an American Diplomat during WWII*. New York: Palgrave, 2004.

VOIGT, Klaus., *Zuflucht auf Widerruf: Exil in Italien 1933*. Stuttgart: KlettCotta, 1989.

WIESENTHAL, Simon., *Spravedlnost, Nikoli Pomstu: Paměti*. Ostrava: Sfinga, 1994.

Články a studie

„2 Church historians deny that vatican helped nazis escape" The New York Times. January 30, 1984. Accessed May 01, 2019.

Langer, Markus, „Alois Hudal, Bischof zwischen Kreuz und Hakenkreuz: Versuch einer Biografie“ (doktorská disertace, University of Vienna, 1995),

„Pässe vom Papst? Aus neuentdeckten Dokumenten: Warum alle Wege der Ex-Nazis nach Südamerika über Rom führten“, Die Zeit, 4 (květen 1984).

„The Return of the Golden Priest, The Pavelic Papers, An Independent Project Reasearching the History of the Ustase Movement 1929-2003 (Zagreb: Pavelic Papers, 2009)

Internetové zdroje

„La Confraternità di San Girolamo per l'aiuto ai profughi croati (1945-1957)“, Studia Croatica www.studiacroatica.rog/jero/luki4
(staženo 2.7. 2019)

"New Stamp To Honor WWII Envoy.", The Washington Post, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/05/24/AR2006052402467.html>
(staženo 6.6. 2019)

"Španělsko Spočítá Oběti Občanské Války.", ČT24 - Nejdůvěryhodnější Zpravodajský Web v ČR - Česká Televize, <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1381794-spanelsko-spocita-obeti-obcanske-valky>
(staženo 2.5. 2019.)

„Wolga in Rom“, Der Spiegel, Spiegel Online, <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-46196132.html>
(staženo 15.6. 2019)

„The Return of the Golden Priest“, The Pavelic Papers, An Independent Project Reasearching the History of the Ustase Movement 1929-2003, <http://www.krajinaforce.com/dokumenti/pavelic-papers.pdf>
(staženo 20.6. 2019)

Teze bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Adam Vrzal
E-mail:	Adam.vrzal@email.cz
Studijní obor:	Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce:	Podzimní semestr 2018
Semestr a školní rok ukončení práce:	Podzimní semestr 2019
Vedoucí bakalářského semináře:	Doc. PhDr. Vít Smetana Ph.D
Vedoucí práce:	Jakub Eberle Ph.D
Název práce:	Kryší stezky v kontextu zúčastněných celků
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):	Bakalářská práce „Kryší stezky v kontextu zúčastněných celků“ se pokouší analyzovat fungování únikových cest, které byly vybudovány v období druhé světové války, ale zejména v období poválečném, tedy po porážce nacistického Německa, na humanitárních základech. Práce se zabývá chodem těchto cest, tedy využitím stezek k útěku nacistických či jiných válečných zločinců. Práce se zaměřuje na aktéry na evropském kontinentě a to primárně na jejich motivaci. Hlavní pozornost je věnována Vatikánu a římskokatolické církvi. Téma se zabývá důvody, které je vedly k účasti na Kryších stezkách a také otázkou, jaké části církve byly zapojeny do těchto aktivit. Sekundárně se v kontextu Vatikánu zabývá otázkou komunismu a tím, zda to byl právě komunismus, který přiměl část Vatikánu k vytvoření těchto stezek.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	Téma práce od původní předlohy prošla určitými změnami. Nejvýraznější je změna názvu, kde „celky“ nahradily „státy“. To mi umožnilo se více zaměřit na konkrétní osoby a jejich motivace a také organizace jako Červený kříž a význam států v celkovém vyznění práce byl tak upozaděn. Časové změny nenastaly a to hlavně díky jasnému vymezení tématu už v počátku. Co se týče teritoriálního vymezení, práce je více zaměřená na evropský kontinent a důležitost Jižní Ameriky se oproti původnímu plánu proměnila. V práci je tedy větší důraz kladen na Evropu a Latinská Amerika je upozaděna.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	1. POČÁTKY FORMOVÁNÍ KRYŠÍCH STEZEK 1.1. TŘICÁTÁ LÉTA 1.2. DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA 2. ŠPANĚLSKÁ KRYŠÍ STEZKA 2.1. POČÁTKY ŠPANĚLSKÉ STEZKY 3. MEZINÁRODNÍ ČERVENÝ KŘÍŽ 3.1. PRAXE VYDÁVÁNÍ DOKLADŮ

3.2. NACISTÉ A FALEŠNÉ DOKLADY

4. ITALSKÁ KRYŠÍ STEZKA

4.1. PAPEŽSKÁ KOMISE PRO POMOC UPRCHLÍKŮM

4.2. CHORVATSKÝ VÝBOR A KRUNOSLAV DRAGANOVIČ

4.3. KRYŠÍ STEZKA ALOISE HUDALA

ZÁVĚR

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

AARONS, Mark, LOFTUS, John., *Unholy Trinity: How the Vatican's Nazi Networks Betrayed Western Intelligence to the Soviets*. New York: St. Martin's, 1992.

BUCHBERGER, Michael., *Kirchliches Handlexikon: Ein Nachschlagebuch über das Gesamtgebiet der Theologie und ihrer Hilfswissenschaften*. Freiburg: Herder, 1907.

DEMPFER, Robert., *Das Rote Kreuz: Von Helden im Rampenlicht und Diskreten*. Vienna: Deuticke, 2009.

ELAM, Shraga., *Hitlers Fälscher: Wie jüdische, amerikanische und Schweizer Agenten der SS beim Falschgeldwaschen halfen*. Vienna: Ueberreuter, 2000.

FAVEZ, Jean-Claude., *The Red Cross and the Holocaust*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

GIEFER, Rena, GIENER, Thomas., *Die Rattenlinie: Fluchtwege der Nazism Eine Dokumentation*. Frankfurt: Haine, 1991.

GOŇI, Uki., *The Real Odessa: Smuggling the Nazis to Perons Argentina*. London: Granta, 2002.

HEBBELETHWAITE, Peter., *Paul VI: The First Modern Pope*. New York: Paulist, 1993.

HUDAL, Alois., *Römische Tagebücher: Lebensbeichte eines alten Bischofs*. Graz: Stocker, 1976.

KLEE, Ernst., *Persilscheine und falsche Pässe: Wie die Kirchen den Nazis halfen*. Frankfurt am Main: Fischer, 1991.

LAZZARINI, Andrea., *Papst Paul VI: Sein Leben und seine Gestalt*. Freiburg: Herder, 1964.

LEHNERT, Pascalina., *Ich durfte ihm dienen: Erinnerungen an Papst Pius XII*. Würzburg: Naumann, 1982.

LICHTENSTEIN, Heiner., *Angepasst und treu ergeben: Das Rote Kreuz im Dritten Reich*. Cologne: Bund, 1988.

PACE, Giovanni, Maria., *La via dei demoni: La fuga in Sudamerica dei criminali nazisti: Secreti, complicitá, silenzi*. Milan: Sperling&Kupfer, 2000.

PASSELCO, Georges, SUCHECKY, Bernard., *L'Encyclique cachée de Pie XI*. Paris: La Découverte, 1995.

PHAYER, Michael., *Pius XII, The Holocaust and The Cold War*. Indianapolis: Indiana Uni Press, 2008.

PHAYER, Michael., *The Catholic Church and The Holocaust*. Bloomington: Indiana University Press, 2000.

SERENY, Gitta., *Into That Darkness: From Mercy Killing to Mass Murder, a Study of Franz Stangl, the Commandant of Treblinka*. London: Deutsch, 1974.

SPICER, Kevin P., *Resisting the Third Reich: Catholic Clergy in Hitlers Berlin*. Dekalb: Northern Illinois University Press, 2004.

STEINACHER, Gerald., *Nazis on the Run: How Hitlers Henchmen Fled Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2012.

RENNICKE, Stefan., *Siemens in Argentinien: Die Unternehmensentwicklung vom Markteintritt bis zur Enteignung 1945*. Berlin: Wissenschaftlicher, 2004.

RIVELLI, Marco A., *L'arcivescovo del genocidio: Monsignor Stepinac, il Vaticano e la dittatura ustasica in Croazia, 1941-1945*. Milan: Koas, 1999.

TITTMANN, Harold H., *Inside the Vatican of Pius XII: The Memoir of an American Diplomat during WWII*. New York: Palgrave, 2004.

VOIGT, Klaus., *Zuflucht auf Widerruf: Exil in Italien 1933*. Stuttgart: KlettCotta, 1989.

WIESENTHAL, Simon., *Spravedlnost, Nikoli Pomstu: Paměti*. Ostrava: Sfinga, 1994.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		